

EKOTURIZAM S OSVRTOM NA ZAŠTIĆENO PODRUČJE NP BRIJUNI

Antunović, Marta

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:557299>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-06**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Marta Antunović

**EKOTURIZAM S OSVRTOM NA ZAŠTIĆENO
PODRUČJE NACIONALNOG PARKA BRIJUNI**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2020.

Marta Antunović

EKOTURIZAM S OSVRTOM NA ZAŠTIĆENO PODRUČJE NACIONALNOG PARKA BRIJUNI

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Stručni studij ugostiteljstva

Kolegij: Osnove specifičnih oblika turizma
Mentor: dr.sc. Mateja Petračić, viši predavač
Broj indeksa autora: 0618612061

Karlovac, lipanj 2020.

SAŽETAK

Definiranje pojma ekoturizma različito je diljem svijeta. Sam koncept navedene vrste turizma drugačije se doživljava i definira u Europi s obzirom na npr. Ameriku. Ekoturizam nije razvijen kao neki drugi oblici turizma, s obzirom na to da na njega spada samo 3-7% svjetskog turističkog tržišta.

Poseban je naglasak stavljen na stvaranje svijesti o očuvanju okoliša, nezagađenost prirode te doprinos održivom razvoju cijelog područja i lokalne zajednice.

Zaštitom specifičnih područja pridaje se posebna važnost njihovom očuvanju. Tako su u Hrvatskoj najznačajnija područja nacionalni parkovi, parkovi prirode, posebni rezervati te ostala zaštićena područja u sklopu kojih se razvija posebna vrsta turizma, uz koju se vežu pozitivne i negativne stavke.

Nacionalni park Brijuni spoj je prirodnih ljepota i kulturnih spomenika najviše vrijednosti. Danas predstavlja elitnu turističku destinaciju, s vrlo bogatom florom i faunom, dugom poviješću, te specifičnim građevinama. S obzirom na veliku posjećenost te proglašenje nacionalnim parkom, Brijunsko otočje mora biti pod velikom zaštitom očuvanja prirode.

Ključne riječi: ekoturizam; održivi razvoj; zaštićena područja;

nacionalni parkovi; NP Brijuni

SUMMARY

The definition of ecotourism varies in different parts of the world. The very concept of this type of tourism is differently understood and defined in Europe in comparison to, for example, North America. Ecotourism is not developed as some other forms of tourism, considering the fact that it makes only 3-7% of the world tourist market.

Special emphasis is put on: creating the awareness of environment protection, non-contamination of nature, as well as support for the sustainable development of the entire area and local community.

Protection of specific areas affirms the particular importance of their preservation. Most significant such areas in Croatia are national parks, nature parks, special reserves, as well as other protected areas wherein a particular type of tourism is developed, with some positive and negative aspects.

The Brijuni National Park is a bond of natural beauty and cultural monuments of the highest value. Today it presents an elite tourist destination, with very rich flora and fauna, long history and specific buildings. In view of its high attendance and its status of a national park, the Brijuni islands require strong protection of nature conservation.

Key words: ecotourism; sustainable development; protected areas;
national parks; Brijuni National Park

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. POJMOVNO ODREĐIVANJE EKOTURIZMA.....	3
2.1. Glavna obilježja ekoturizma.....	3
2.2. Ekoturist.....	5
2.3. Povijesni razvoj ekoturizma u svijetu.....	6
2.4. Ekoturizam u Hrvatskoj.....	7
2.4.1. Povijesni razvoj ekoturizma u Hrvatskoj.....	8
2.4.2. Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj.....	9
2.4.3. SWOT analiza ekoturizma u HR.....	11
2.5. Trendovi razvoja ekoturizma.....	13
3. ZAŠTIĆENA PODRUČJA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	16
3.1. Nacionalni park.....	17
3.1.1. Povijest nacionalnih parkova.....	18
3.1.2. Turizam u nacionalnim parkovima.....	19
3.2. Ostala zaštićena područja.....	20
3.2.1. Park prirode.....	20
3.2.2. Strogi prirodni (pejsažni) rezervati.....	21
3.2.3. Specijalni (posebni) rezervati.....	22
4. TURISTIČKI PROMET U NACIONALNIM PARKOVIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	23
5. NACIONALNI PARK BRIJUNI.....	29
5.1. Geografsko – pejsažna obilježja.....	29
5.2. Povijest i povijesna baština.....	30
5.2.1. Paul Kupelwieser.....	32
5.2.2. Josip Broz Tito.....	33
5.3. Autohtoni biljni svijet, parkovi i travnjaci.....	34
5.3.1. Fauna u nacionalnom parku.....	36
5.4. Turizam.....	37
5.4.1. Turistička ponuda Brijuna.....	38
5.5. Usporedba Brijuna sa Mljetom i Kornatima.....	40

5.6. Smjernice za budući razvoj ekoturizma.....	43
6. ZAKLJUČAK	46
POPIS LITERATURE.....	47
POPIS TABLICA	48
POPIS SLIKA.....	49
POPIS GRAFOVA	49

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet završnog rada je ekoturizam s osvrtom na zaštićeno područje Nacionalnog parka Brijuni. Cilj rada je pobliže objasniti pojam zaštićenih područja u svijetu i u Hrvatskoj, te kako se upravo na njima, kroz povijest, razvijao ekoturizam. Kroz rad je analiziran Nacionalni park Brijuni.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Kako bi se bolje razumijela tematika, prikupljeni su mnogi podatci iz stručne literature, članaka, te s internetskih stranica. Rad se bavi istraživanjem, proučavanjem i analiziranjem već postojećih (sekundarnih) podataka. Kako bi se što točnije interpretirali podatci, korištene su različite metode: metoda deskripcije, metoda komparacije, metoda analize i sinteze, povijesna metoda, metoda indukcije i metoda dedukcije.

1.3. Struktura rada

Završni rad je podijeljen u 6 velikih poglavlja. Rad započinje uvodom. Već u drugom poglavlju navedene su definicije ekoturizma, te njegove podjele prema različitim kriterijima. Nadalje se objašnjava pojam ekoturista, te se definiraju trendovi u ekoturizmu. Isto poglavlje obuhvaća i opis povijesnog razvoja ekoturizma, kako u svijetu, tako i u Republici Hrvatskoj. U trećem poglavlju iznose se definicije zaštićenih područja u Hrvatskoj, kojima je glavna zadaća zaštita cjelokupne prirode. Objašnjava se pojam nacionalnog parka, parka prirode, posebnih rezervata te ostalih zaštićenih područja. Kroz četvrto poglavlje iznose se statistički podatci o posjećenosti nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj. Prikupljeni podatci prikazani su u tablicama: kroz određene vremenske periode, ovisno o vrsti ekoturista, te iz koje države su posjetitelji. Praktični dio rada započinje u petom poglavlju pod nazivom „Nacionalni park Brijuni“. Detaljno su objašnjeni: geografsko – pejzažna obilježja, povijest i povijesna baština, autohtoni biljni svijet, parkovi i travnjaci, te fauna u nacionalnom parku.

Najvažniji dio rada je upravo onaj gdje se objašnjava razvoj i postojanost ekoturizma u nacionalnom parku Brijuni. Zatim se predstavlja turistička ponuda u parku, osim već navedenih prirodnih ljepota koje su glavni razlog posjeta destinacije. Peto poglavlje je zaključeno usporedbom nacionalnog parka Brijuni s nacionalnim parkovima Kornati i Mljet. Obzirom na sličnosti, tj. položaj nacionalnih parkova i mnoge različitosti. Peto poglavlje je zaokruženo smjericama za budući razvoj ekoturizma u Republici Hrvatskoj, zaštićenim područjima, te Nacionalnom parku Brijuni. Rad završava zaključkom, popisom literature, te popisom slika i tablica.

2. POJMOVNO ODREĐIVANJE EKOTURIZMA

Velikom broju ljudi još uvijek nije potpuno jasno kako se zapravo definira ekoturizam, bez obzira na postojanje brojne literature i održanim mnogobrojnim skupovima na tu temu. Ekoturizam ima nekoliko definicija. Jednu od prvih dao je meksički arhitekt Caballos Lascaurin 1987. godine: „Ekoturizam je putovanje u relativno netaknutu i nezagađenu prirodu sa specifičnim ciljevima kao što su učenje, uživanje i divljenje okolišu, biljkama i životinjama kao i prošlom i postojećem kulturnom nasljeđu određenog područja.“

Valja istaknuti da se problematikom ekoturizma prvi počeo baviti TIES (Međunarodno društvo za ekoturizam; The International Ecotourism Society) kao najstarija i najveća svjetska udruga koja se bavi ekoturizmom. TIES je još prije UNWTO-a¹ definirao ekoturizam kao „odgovorno putovanje u prirodna područja kojim se čuva okoliš i unapređuje blagostanje lokalnog stanovništva“.²

Kad se ekoturizam promatra kao koncept, njega prema definiciji UNWTO-a čine: „svi oblici prirodnog turizma u kojima je glavna motivacija turista promatranje i uvažavanje prirode i tradicionalnih kultura koje dominiraju u prirodnim područjima“³

2.1. Glavna obilježja ekoturizma

Osim kao koncept zaštite i očuvanja prirodnih i kulturnih resursa, ekoturizam se marketinški može interpretirati kao tržišna niša u okviru rastućeg turističkog sektora (Galli i Notarianni 2002). Kad se promatra kao tržišna niša, ekoturizam se vezuje za avanturistički turizam (planinsko – alpinistički, kajakaštvo, rafting, ekstremni sportovi), turizam u prirodi (posjećivanje nacionalnih parkova, promatranje ptica i sl.), a često i uz ruralni turizam. Stoga on čak i u širem smislu obuhvaća razmjerno mali segment svjetskog turističkog tržišta, koji se ovisno o izvorima informacija, kreće između tri i sedam posto.⁴

Glavna obilježja ekoturizma promatraju se obzirom na institucije koje su donijele podjele, te je tako TIES uobličio sljedeća načela ekoturizma:⁵

→ minimiziranje negativnih utjecaja na prirodu i kulturu koji mogu nanijeti štetu destinaciji

¹ UNWTO – UN World Tourism Organization (Svjetska turistička organizacija Ujedinjenih naroda)

² Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno**, Institut za turizam, Zagreb 2006, str. 152.

³ UNWTO, <https://sdt.unwto.org/content/ecotourism-and-protected-areas> (14.11.2019.)

⁴ Ibid, str. 151.

⁵ TIES, <https://ecotourism.org/category/ecotourism> (14.11.2019.)

- obrazovanje turista o važnosti zaštite okoliša
- naglašavanje važnosti odgovornog poslovanja, koje se provodi u suradnji s lokalnom vlašću i sa stanovništvom radi zadovoljavanja lokalnih potreba i stvaranja koristi od zaštite okoliša
- težnja za maksimiziranjem ekonomske koristi za zemlju domaćina, lokalna poduzeća i zajednice, naročito za stanovništvo koje živi u prirodnim i zaštićenim područjima i oko njih
- težnja da razvoj turizma ne prelazi društvene i prirodne granice prihvatljivih promjena koje određuju istraživači u dogovoru s lokalnim stanovništvom
- oslanjanje na infrastrukturu koja je razvijena u skladu sa životnom sredinom, odnosno minimiziranje upotrebe fosilnih goriva, očuvanje lokalnog biljnog i divljeg životinjskog svijeta i uklapanje u prirodno okruženje.

Osnovna obilježja ekoturizma prema UNWTO-u su:⁶

- sadrži edukacijske i interpretacijske komponente
- općenito se, ali ne i isključivo, organizira za male skupine, a organizaciju provode mala specijalizirana poduzeća u lokalnom vlasništvu
- svodi na minimum negativne učinke na prirodni i socio – kulturni okoliš
- podržava zaštitu prirodnih područja ostvarivanjem ekonomske koristi za domaće zajednice, organizacije i za one koji su zaduženi za zaštitu prirodnih područja
- podržava zaštitu prirodnih područja stvaranjem radnih mjesta i mogućnosti zarade za lokalnu zajednicu
- podržava zaštitu prirodnih područja podizanjem svijesti lokalnog stanovništva i turista o potrebi očuvanja prirodnih i kulturnih dobara.

Prema navedenim načelima i obilježjima ekoturizma, mogu se zaključiti dva osnovna cilja, i to:⁷

1. svesti na minimum negativne utjecaje na mjesto koje se posjećuje i pridonijeti održivom razvoju cijelog područja i lokalne zajednice
2. stvoriti svijest o očuvanju okoliša među lokalnim stanovništvom i turistima.

⁶Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno**, Institut za turizam, Zagreb 2006, str. 152.

⁷ Ibid, str. 152.

2.2. Ekoturist

Sudionik ekoturizma je ekoturist. On se ne zamara time da za uloženi novac dobije mnogo nego želi što manje utjecati na posjećenu destinaciju. Pritom brine da i lokalna zajednica dobije prihod kako bi osigurala egzistenciju. Odgovorni turist je novi tip putnika koji želi doživjeti nova iskustva aktivnim sudjelovanjem u načinu života mjesta koje posjećuje. To znači da preferira konzumaciju domaćih, autohtonih proizvoda; iz ekološkog ili organskog uzgoja, te se upoznaje s običajima i kulturom lokalnog stanovništva. On je najčešće u potrazi za mjestima koje čovjek nije transformirao ili ih je djelomično transformirao.

Iako su ekoturizam i održivi turizam različiti pojmovi, za ekoturiste i „održive“ turiste karakteristični su slični oblici ponašanja. Spektar ekoloških turističkih aktivnosti može varirati od tzv. „tvrdih“ (hard) do tzv. „mekih“ (soft) aktivnosti (Weaver 2001.):⁸

1. U „tvrdim“ aktivnostima sudjeluje mali broj visoko motiviranih sudionika, koji odlaze na duga, specijalizirana putovanja, fizički su aktivni, spremni su na nižu kvalitetu smještaja i ne očekuju gotovo nikakve usluge. Primjer za to su ekokampovi, koji se organiziraju na volonterskoj osnovi, a sudionicima je na raspolaganju samo osnovna prehrana i smještaj. Cilj takvih aktivnosti jest osobno iskustvo dodira s prirodom, odnosno pomaganje u njezinom očuvanju uz pomoć raznih aktivnosti kao što su čišćenje od otpada, briga za ugrožene životinjske vrste i sl.
2. „Meke“ aktivnosti obuhvaćaju ekoturističko iskustvo koje se kombinira s ostalim oblicima turizma, avanturističkim i kulturnim iskustvima, pa i s masovnim turizmom. Riječ je o kratkotrajnim putovanjima u velikim grupama čiji su sudionici fizički pasivni, zadovoljavaju se promatranjem i interpretacijom onoga što vide i očekuju visoku kvalitetu smještaja.

Prema istraživanju TripAdvisora (2012.) trend „zelenog“ turizma je u porastu. 71% ispitanika koji su sudjelovali u spomenutom istraživanju odgovorilo je da planiraju putovanje u eco-friendly destinacije u slijedećih 6 mjeseci. Ekološki osviješteni turisti putuju češće od prosječnih turista. Studija UNWTO-a (2011.) utvrdila je da 10-15% turista pri izboru destinacije traže nešto neuobičajeno. Takvi turisti nazvani su „alternativnim“, „novim“ turistima. Karakteristika novih turista je da su: obrazovaniji, iskusniji, imućniji, s iskustvom u

⁸ Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno**, Institut za turizam, Zagreb 2006, str. 185.

putovanjima, ekološki osviješteni, osjetljiviji naspram tradicije, društva, društvenog uređenja i običaja koje posjećuju.⁹

2.3. Povijesni razvoj ekoturizma u svijetu

Povijesni razvoj ekoturizma u svijetu veoma je povezan s osnivanjem prvih nacionalnih parkova prije skoro 150 godina. Obzirom da se onda nije koristio pojam ekoturizma, u nacionalnim parkovima su se razvijali glavni ciljevi današnjeg ekoturizma. Najvažniji od njih su zaštita prirodnih područja uz ekonomsku korist, te ekološka edukacija posjetitelja i lokalnog stanovništva.

Prvi nacionalni park u svijetu bio je Yellowstone u SAD-u, osnovan 1872. godine, a ubrzo zatim slijedilo je osnivanje i drugih nacionalnih parkova u SAD-u, Kanadi, Australiji i Novom Zelandu. Prvi nacionalni parkovi u Europi i Japanu osnivaju se početkom 20. stoljeća, iako je najviše parkova osnovano nakon Drugog svjetskog rata. Ipak, sve do početka 60-ih godina prošlog stoljeća veći broj nacionalnih parkova bio je karakterističan za visokorazvijene izvan europske zemlje kao što su SAD, Kanada, Australija i Japan, a u Europi uglavnom za prostor Skandinavije i Velike Britanije. Pritom valja naglasiti da je pojam nacionalnog parka u Velikoj Britaniji različit od istog pojma u SAD-u ili skandinavskim zemljama. Naime, dok se američki i skandinavski parkovi odnose uglavnom na nenaseljena područja u kojima se vrlo strogo provode mjere zaštite prirode koje uključuju zabranu sječe šuma, lova, ribolova i sl., u britanskim nacionalnim parkovima ima naselja, obrađuje se zemlja, pa čak ima i nuklearnih elektrana.¹⁰

Svjetska udruga za zaštitu prirode (The World Conservation Union/The International Union for the Conservation of Nature; IUCN) osnovana je nakon Drugog svjetskog rata zbog što bolje zaštite globalne prirodne baštine, te su tada formirani opći kriteriji zaštite. Glavni ciljevi organizacije su osiguranje funkcioniranja turizma kao promotora očuvanja okoliša u zaštićenim prirodnim područjima te ujednačavanje propisa o zaštiti prirode.¹¹

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) također ima vrlo važnu ulogu u razvoju ekoturizma. Naime, to je organizacija globalnih razmjera i izrazito važnog značaja, koja je krajem 70-ih godina prošlog stoljeća pokrenula proglašavanje osobito vrijednih prirodnih područja svjetskom baštinom. Tako je dodatno potaknut razvoj

⁹ Bakan R., Jaković B.: **Ekoturizam – autorizirana predavanja i primjeri vježbi**, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici, Virovitica, 2015.

¹⁰ Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno**, Institut za turizam, Zagreb 2006, str. 154.

¹¹ <https://www.iucn.org> (18.11.2019.)

ekoturizma, jer se i danas najveći dio ekoturističkih aktivnosti u svijetu odvija upravo u tim područjima. Proglašavanje nekog prostora dijelom svjetske baštine UNESCO-a, podiže interes ekoturista.¹²

2.4. Ekoturizam u Hrvatskoj

U Hrvatskoj, kao i u ostatku svijeta, sve više jača svijest ljudi o ograničenosti prirodnih resursa kao i o činjenici da je jedan dio tih resursa neobnovljiv, tj. podložan konstantnim promjenama. Takva uvjerenja dovode do intenzivnog razvoja ekoturizma.

Ekoturizam u Hrvatskoj je jedan od novih oblika turizma, no sve češće se spominje, iako je na najnižem je položaju obzirom na ostvarenom turističkom prometu i приходima. Za sada je slabo razvijen, obzirom da nisu dovoljno iskorišteni prirodni resursi kojima Hrvatska obiluje. U svijetu, a tako i u Hrvatskoj, znakovito je kombiniranje ekoturizma s drugim vrstama turizma, posebno s ruralnim i kulturnim turizmom, a najbolja je funkcionalna povezanost s odmorišnim turizmom, osobito u sredozemnim zemljama.

Hrvatska privlači posjetitelje ljepotom prirode i bogatom kulturno – povijesnom baštinom više nego kvalitetom, raspoloživošću i raznolikošću novostvorenih turističkih atrakcija. Među prirodnim atrakcijama najvažnije je čisto more, razvedena obala s mnoštvom otoka, ali i brojne očuvane prirodne plaže, te zelenilo i šumovitost cijele države. Obzirom na svoju površinu, Hrvatska se ističe velikim brojem turistički atraktivnih zaštićenih područja, a prema bioraznolikosti nalazi se u europskom vrhu. Hrvatska ima niz atrakcija povezanih s krškim fenomenom, a to su slapovi i sedrene barijere Plitvičkih jezera i rijeke Krke, stijene Velebita, spilje, ponori i druge krške atrakcije, te velik broj nacionalnih parkova i parkova prirode na kontinentalnom području. Hrvatska je izrazito siromašna u novostvorenim turističkim atrakcijama, za razliku od prirodnih atrakcija i kulturno – povijesne baštine. Ne postoji dovoljno suvremeno opremljenih kongresnih centara, tematskih i zabavnih parkova, golf igrališta, kvalitetno osmišljenih tematskih ruta, biciklističkih staza, te sličnih sadržaja koji bi se uvrstili u turističku ponudu. To je sve neophodno osmisliti i razviti kako bi se kod ekoturista stvorila prepoznatljiva slika ponude u Hrvatskoj, gdje bi se zadovoljni potrošači uvijek vraćali. Stoga je važno naglasiti kako se razvoj ekoturizma u Hrvatskoj ne bi trebao temeljiti samo na prirodnim atrakcijama kao što su sunce i čistoća Jadranskog mora, već se treba ulagati u još bolji razvoj dodatnih atrakcija, potrebno je unaprijediti stupanj edukacije o zaštiti okoliša, te daljnjim odgovornim upravljanjem dovesti trenutnu ponudu do savršenstva.

¹² Unesco, <https://en.unesco.org> (18.11.2019.)

2.4.1. Povijesni razvoj ekoturizma u Hrvatskoj

Ekoturizam je nastao kao posljedica negativnog utjecaja masovnog turizma. Veliki preokret, tj. začetak ekoturizma u Hrvatskoj počeo se događati početkom 19. stoljeća. Tada su znanstvenici krenuli sa izdavanjima prvih stručnih časopisa na ovim prostorima, pa se obzirom na to smatra kako se povećao interes o zaštiti prirode. Ubrzo nakon toga, krajem 19. stoljeća, donosili su se zakoni kojima se nastojalo zaštititi pojedine prirodne ljepote i fenomene.

Zahvaljujući djelovanju Hrvatskog prirodoslovnog društva (1885.) i Društva za uređenje i poljepšavanje Plitvičkih jezera (1893.), nacionalnim su parkovima proglašeni: Plitvička jezera, Bijele stijene, Štirovača i Paklenica (1928. – 1929.). Postojali su samo godinu dana zbog financijskih razloga.

Zaštita prirode u Hrvatskoj u suvremenom smislu, počela se razvijati tek 1945. godine donošenjem Zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti. Na temelju tog zakona je 1946. godine osnovan Zemaljski zavod za zaštitu prirodnih rijetkosti, koji je s godinama mijenjao naziv i nadležna ministarstva, a 2003. je godine kao Uprava za zaštitu prirode ušao u sastav Ministarstva kulture. Prvi nacionalni parkovi u Hrvatskoj bili su Plitvička jezera i Paklenica, osnovani 1949. godine.¹³

Prvi zakon o zaštiti prirode stupio je na snagu 1960. godine, a trenutačno se primjenjuju odredbe Zakona o zaštiti prirode iz 2013. godine. Po tom zakonu, određuje se devet kategorija prostorne zaštite: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park – šuma i spomenik parkovne arhitekture.¹⁴

Zaštita prirode provodi se: procjenom stanja prirode i njezinih elemenata, provedbom specifičnih mjera zaštite za pojedina područja, uvrštenjem mjera zaštite prirode u sve dokumente prostornog uređenja, uspostavom sustava upravljanja prirodnim vrijednostima, posebno onima koja uživaju zaštitu u nekoj od kategorija predviđenih Zakonom o zaštiti prirode.¹⁵

¹³Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno**, Institut za turizam, Zagreb 2006, str. 154.

¹⁴Zakon o zaštiti prirode, članak 111., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1658.html, (18.11.2019.)

¹⁵Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66939>, (18.11.2019.)

2.4.2. Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj

Referentna baza i jedini službeni izvor podataka o zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj je Upisnik zaštićenih područja Uprave za zaštitu prirode Ministarstva zaštite okoliša i energetike. Podaci iz Upisnika zaštićenih područja su javni. Prema Upisniku zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj ukupno je zaštićeno 408 područja u različitim kategorijama. Zaštićena područja danas obuhvaćaju 8,54% ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 12,22% kopnenog teritorija i 1,94% teritorijalnog mora. Najveći dio zaštićene površine su parkovi prirode (4,90% ukupnog državnog teritorija).¹⁶

Obzirom na zakone u drugim državama, za Hrvatsku je važno naglasiti kako su u nacionalnim parkovima zabranjene sve vrste gospodarskih aktivnosti koje bi mogla negativno utjecati na okoliš, dok su u parkovima prirode takve djelatnosti dozvoljene, ali uz nadzor i određene mjere.

Tablica 1.: Površine zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj

Kategorija	broj ZP	površina (km ²)	% površine RH
STROGI REZERVAT	2	24,19	0,03
NACIONALNI PARK	8	979,63	1,11
POSEBNI REZERVAT	77	400,11	0,45
PARK PRIRODE	11	4320,48	4,90
REGIONALNI PARK	2	1025,56	1,16
SPOMENIK PRIRODE	80	2,27	0,003
ZNAČAJNI KRAJOBRAZ	82	1331,28	1,51
PARK - ŠUMA	27	29,54	0,03
SPOMENIK PARKOVNE ARHITEKTURE	119	8,36	0,01
Površina zaštićenih područja unutar drugih zaštićenih područja		593,39	0,67
UKUPNO ZP U RH	408	7528,03	8,54

Izvor: Hrvatska agencija za okoliš i prirodu

¹⁶Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-rh>, (19.11.2019.)

Nakon osnivanja prvih nacionalnih parkova Plitvičkih jezera i Paklenice, 1949. godine, razmjerno brzo su osnovani još i nacionalni parkovi Risnjak 1953. i Mljet 1960. godine te prvi park prirode Kopački rit 1967. godine. Do prvog većeg proširenja zaštićenih područja došlo je u razdoblju od 1980. do 1983. godine kad su osnovani nacionalni parkovi Kornati i Brijuni, te parkovi prirode Biokovo i Velebit, na koji se odnosi gotovo polovina svih zaštićenih područja Hrvatske. Ubrzo zatim su 1985. godine osnovani nacionalni park Krka, 1988. godine park prirode Telašćica (izdvajanjem iz NP Kornati), te 1990. godine park prirode Lonjsko polje. U devedesetim je godinama prošlog stoljeća došlo do zastoja u osnivanju zaštićenih područja dobrim dijelom zbog Domovinskog rata i njegovih posljedica. No, zato je 1999. godine uslijedilo značajno proširenje, kad je nakon duge pripreme osnovan nacionalni park Sjeverni Velebit i četiri nova parka prirode: Papuk, Žumberak – Samoborsko gorje, Učka i Vransko jezero.¹⁷

Tablica 2.: Redoslijed osnivanja NP u HR

Nacionalni park	Godina osnivanja
NP Plitvička jezera	8.travnja 1949.
NP Paklenica	19.listopada 1949.
NP Risnjak	15.rujna 1953.
NP Mljet	11.studenoga 1960.
NP Kornati	1980.
NP Brijuni	27.listopada 1983.
NP Krka	24.siječnja 1985.
NP Sjeverni Velebit	9.lipnja 1999.

Izvor: Vlastita izrada studenta

Tablica 3.: Redoslijed osnivanja PP u HR

Parkovi prirode	Godina osnivanja
PP Kopački rit	1976.
PP Biokovo	1981.
PP Medvednica	
PP Velebit	
PP Telašćica	1988.

¹⁷Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno**, Institut za turizam, Zagreb 2006, str. 155.

PP Lonjsko polje	1990.
PP Papuk	1999.
PP Učka	
PP Vransko jezero	
PP Žumberak	
PP Lastovsko otočje	2006.

Izvor: Vlastita izrada studenta

Među zaštićenim prirodnim područjima Hrvatske ukupno šest je zaštićeno i na svjetskoj razini: nacionalni park Plitvička jezera kao dio svjetske baštine UNESCO-a od 1979. godine, park prirode Velebit kao svjetski rezervat biosfere od 1977. godine, te parkovi prirode Kopački rit i Lonjsko polje, ornitološki rezervat Crna Mlaka i područje delte Neretve od 1993. godine kao močvarni lokaliteti svjetske važnosti.¹⁸

Osim navedenih prirodnih lokaliteta, UNESCO je u Hrvatskoj proglasio još 7 lokaliteta dijelom svjetske baštine: povijesno središte Splita s Dioklecijanovom palačom, Eufrazijeva bazilika u Poreču, povijesna jezgra Trogira, Stari grad Dubrovnik, Šibenska katedrala svetog Jakova, Starogradsko polje na otoku Hvaru, te stećci (srednjovjekovni nadgrobni spomenici).¹⁹

2.4.3. SWOT analiza ekoturizma u HR

SWOT analiza je strategijski instrument pomoću kojeg se prepoznaju ključni problemi ekoturizma. Služi radi identificiranja šansi i rizika za daljnji napredak postojeće situacije. SWOT dolazi od engleskih riječi S- Strengths (snage), W- Weaknesses (slabosti), O- Opportunities (prilike) i T- Threats (prijetnje). Snage i slabosti su unutarnje varijable koje imaju utjecaj za budući razvoj, dok su prilike i prijetnje vanjske varijable, na koje se ne može utjecati. SWOT analizom trenutne situacije na ekoturističkom tržištu u Republici Hrvatskoj utvrđene su snage i slabosti koje karakteriziraju ovu vrstu turizma, prijetnje s kojima se ekoturizam susreće i treba ih izbjeći, te prilike za daljnji razvoj.

¹⁸Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno**, Institut za turizam, Zagreb 2006, str. 155.-156.

¹⁹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4642>, (19.11.2019.)

Tablica 4.: SWOT analiza ekoturizma u Republici Hrvatskoj

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - ugodna mediteranska klima - bogata kulturno-povijesna baština - geografski položaj - visoka razina očuvanosti prirode i bioraznolikosti - netaknuta priroda te prekrasno i čisto Jadransko more - sačuvan autohtoni način života te autentična gastronomska ponuda - tradicija obavljanja turističkih djelatnosti, gostoljubivost, te poduzetnički duh - povoljne cijene, te lojalnost gostiju - velika uloga malih hotela, te iznajmljivača 	<ul style="list-style-type: none"> - neprimjerena valorizacija prirodnih atrakcija - porezna davanja u turizmu su veća nego u drugim konkurentskim zemljama - ekološka degradacija i devastacija prostora neprikladnom izgradnjom - loš marketing hrvatskog turizma uz nedovoljnu promociju prirodnih atrakcija - nedostatak pružatelja usluga u sektoru ekoturizma (npr. Ekohoteli sa 4* i 5*) - premali broj novostvorenih turističkih atrakcija, te dodatnih sadržaja - masovnost turista (sunce i more)
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> - proširenje turističke sezone i prilika za cjelogodišnji ekoturizam - razvoj ekoturizma u ruralnim područjima i kontinentalnoj Hrvatskoj - veća ulaganja u zaštitu prirode, te mogućnost obnove kulturne baštine kroz EU fondove - izrada procjene prihvatnog kapaciteta za zaštićena područja - stvaranje autentične turističke ponude - poboljšanje propagandne i marketinške djelatnosti te daljnja ulaganja u prometnu infrastrukturu - moderan turist vraća se potrazi za autentičnošću, tradicijom, te prirodi - globalni porast turista i turističkih posjeta 	<ul style="list-style-type: none"> - devastiranje prirodnih dobara, te pojava ekoloških problema povećanjem broja turista - velika konkurencija u susjednim državama (Slovenija, Italija, Austrija) - nedovoljno razvijena svijest o potrebi zaštite okoliša i bioraznolikosti - smanjene mogućnosti ulaganja u prostore obuhvaćene zaštitom - neodgovarajuća zakonska, pravna i ostala regulativa - zagađenje okoliša - postojeći ekološki problemi (odvoz smeća, požari..) - spora prilagodba globalnim trendovima - globalni rast cijena nafte

Izvor: Vlastita izrada studenta

SWOT analizom su utvrđene jasne činjenice trenutne situacije ekoturizma u Republici Hrvatskoj. Istaknute snage su svakako prirodne ljepote: čisto more, mnoge šumovite planine i gore, te razvedenost obale kojoj se turisti vraćaju. Turiste najviše zapravo privlači ugodna mediteranska klima, bogata kulturno povijesna – baština te sačuvan autohtoni način života uz autentičnu gastronomsku ponudu. Po svim točkama navedenih snaga u razvoju ekoturizma je

potrebno svakodnevno raditi i unaprijeđivati ih. Potrebno je konstantno brinuti o čistoći okoliša, te usavršavati turističku ponudu koja bi privlačila zainteresirane turiste.

Na navedene snage se svakako treba utjecati, kao i na slabosti. One su tu kako bi ukazale na nedostatke ili pak na neadekvatan postupak za to zaduženih djelatnika. Kada pričamo o ekoturizmu najveća mu je slabost svakako to što ne postoji dovoljno dobar način valorizacije prirodnih atrakcija. Nadalje, nedovoljan je broj smještajnih objekata visoke kategorije, te su porezna davanja u turističkim djelatnostima izuzetno velika, a ona se na kraju prelijevaju na gosta. Budući da je Hrvatska najposjećenija u ljetnim mjesecima, ne može se ne spomenuti prometni kolaps koji tada nastaje na granicama, a najgori su oni u malim gradovima na obali. Nedovoljna educiranost i stručnost ljudi koji se bave turizmom, također su slabosti ekoturizma kako bi se izbjegla siva ekonomija i zapošljavanje na crno.

U analizi vanjskih faktora koji utječu na razvoj ekoturizma, dobiveni rezultati su podijeljeni na prilike i prijetnje. Zbog potencijala i prirodnih ljepota kojima Hrvatska obiluje, najvažnijom prilikom smatra se proširenje turističke sezone na cijelu godinu, te razvoj ekoturizma u ruralnim područjima i kontinentalnoj Hrvatskoj. Najbolja prilika za razvoj ekoturizma je upravo činjenica kako moderni ekoturist želi biti aktivan i educiran. Tom činjenicom otvara se prilika za prilikom; od poboljšanja propagande i marketinga kojima se privlače posjetitelji, do stvaranja novih turističkih atrakcija.

Prijetnje koje dolaze kao vanjski faktor, utječu na razvoj i na nacionalnu ekonomiju općenito. Trenutna najveća prijetnja ekoturizma je još uvijek problem od terorizma i velik broj izbjeglica. Iako je Hrvatska zemlja s visokim stupnjem sigurnosti, njezin geografski položaj trenutno može biti prijetnja. Druge prijetnje koje dolaze kao vanjski faktor uslijed povećanja turizma najviše su izražene u ekologiji, ilegalnoj gradnji, te održavanju prirodne baštine.

2.5. Trendovi razvoja ekoturizma

Definiranje i sam koncept ekoturizma različito se doživljava i primjenjuje u pojedinim zemljama, a razlog tome su mnoge okolnosti. Neke od njih su uzrokovane stanjem prirodne osnove, naseljenošću, razvijenošću, a osobito kulturnim razlikama, te povijesnim i političkim utjecajima. Tako dolazimo do trendova u razvoju ekoturizma koji se razlikuju. Prvi od njih je onaj sjevernoamerički; koji se zalaže za daljnje pooštrenje uvjeta za održavanje statusa ekoturističkih destinacija. Europski pak koncept umjesto ekskluziviteta ekoturističkih destinacija teži jačem povezivanju ekoturizma s drugim oblicima turizma u prostoru. Spajanje

ta dva koncepta specifično je za sredozemne zemlje, a posebno za razvoj ekoturizma i ruralnog turizma gdje je posebno istaknut kupališni turizam.

Razvoj ekoturizma očituje se u stvaranju i uređenju mreže pješačkih staza, zaštiti i obnovi kulturno – povijesnih spomenika i tradicionalnih kuća, pretvaranju napuštenih i oštećenih kuća u kuće za odmor i sl. Ekoturizma se u sredozemnim zemljama promatra kao svojevrsni faktor ponovnog uspostavljanja pozitivnog imidža destinacija odmorišnog turizma i smanjivanja sezonalnosti, te kao sredstvo ublažavanja saturacije obalnih područja. Ipak, postoji problem razmjerno niske profitabilnosti ekoturizma zbog čega je njegova rasprostranjenost razmjerno mala, pogotovo u zemljama s dobrim mogućnostima za razvoj masovnog kupališnog turizma. Budući da se u takve zemlje ubraja i Hrvatska, nije neobično što se ekoturizam kod nas razvija relativno sporije u odnosu na druge europske zemlje.²⁰

Posebne ekološke oznake kvalitete imaju za cilj očuvanje biološke raznolikosti i podizanje razine zaštite okoliša, te stvaranje sustava promatranja i vrednovanja uspješnosti projekata ekoturizma. Tako se privlače ekoturisti kao potrošači koji su spremni potrošiti više novaca ukoliko im se pruži primjerena usluga. Neke od ekoloških oznaka su: „The European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas“, „Nordic Swan“, „Destination 21“, „Green Globe“ i dr.²¹

Slika 1.: Plava zastava

Izvor: <http://www.bandierablu.org/common/loghi.asp> (20.11.2019.)

Najzastupljenija oznaka u Republici Hrvatskoj je Plava zastava. Intelektualni vlasnik Plave zastave je „Zaklada za odgoj i obrazovanje za okoliš“ – Foundation for Environmental

²⁰ Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno**, Institut za turizam, Zagreb 2006, str. 156.-157.

²¹ World Tourism, <http://www.world-tourism.org>, (20.11.2019.)

Education (skraćeno FEE) koju je utemeljilo Vijeće Europe za potrebe promicanja odgoja i obrazovanja za okoliš na jedinstven način na razini cijele, ujedinjene Europe. Plava zastava je najpriznatiji model ekološkog odgoja i obrazovanja, te obavješćivanje javnosti kada je u pitanju briga za more i obalni pojas, a posebno kada je u pitanju briga za obalne prostore koji trpe najjači pritisak, a to su plaže i marine koje se nalaze na pomorskom dobru.²² U Hrvatsko je program prisutan relativno kratko, od 1997. godine, a provodi ga pokret prijatelja prirode „Lijepa naša“. Prema rezultatima međunarodnog žirija „Plave zastave“, Republici Hrvatskoj je do 2019. godine dodijeljeno ukupno 122 „zastave“. Od toga ih je čak 95 dodijeljeno plažama, a 27 marinama. Najveći broj koncentriran je u Istarskoj i Primorsko – goranskoj županiji, dok su ostale županije relativno slabo zastupljene.²³

²² Hrvatsko pomorsko dobro – Stručni portal, <http://www.pomorskodobro.com/plava-zastava.html> (20.11.2019.)

²³ Blue flag, <https://www.blueflag.global>, (20.11.2019.)

3. ZAŠTIĆENA PODRUČJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Međunarodna unija za očuvanje prirode (IUCN) ²⁴ definira zaštićeno područje kao: „Jasno definirano područje koje je priznato sa svrhom i kojim se upravlja s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluga ekosustava koje ono osigurava, te pripadajućih kulturnih vrijednosti, na zakonski ili drugi učinkoviti način.“ Ovakva je definicija zaštićenog područja prenesena i u Zakon o zaštiti prirode Republike Hrvatske (NN 80/13, 15/18) prema kojem je zaštićeno područje "geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava".²⁵

Slika 2.: Nacionalni parkovi i parkovi prirode u Hrvatskoj

Izvor: <http://www.npkrka.hr/stranice/parkovi-hrvatske-brosura/177.html>, (21.11.2019.)

Zaštićenim područjima u Hrvatskoj upravljaju Javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima. Osnovni cilj njihova djelovanja je upravljanje zaštićenim područjima u smislu zaštite, održavanja i promicanja, te osiguranja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara. Javne ustanove nacionalnih parkova i parkova

²⁴ International Union for Conservation of Nature

²⁵ HAOP – Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje>, (21.11.2019.)

prirode osniva Republika Hrvatska uredbom Vlade. Javne ustanove za upravljanje ostalim zaštićenim područjima i/ili drugim zaštićenim dijelovima prirode osnivaju predstavnička tijela jedinice područne (regionalne) samouprave odlukom.²⁶

Kad se govori o zaštiti prirode, razlikuju se tri faze u kojima se uvode mjere zaštite:

1. Prva faza zaštite - štite se pojedine vrste od izumiranja, odnosno njihove populacije, zaštićene odredbama posebnih zakona, zabranom lova i branja ugroženih vrsta

2. Druga faza zaštite - zaštićuju se pojedina područja osobite prirodne, kulturne, odgojne, obrazovne, estetske i rekreacijske vrijednosti

3. Treća faza zaštite - zaštita cijelog prostora, jer danas utjecaj čovjeka prerasta granice i postaje globalni problem²⁷

Tri od osam nacionalnih parkova (Kornati, Brijuni i Mljet) su otočni, te ih karakterizira bogat, živi svijet mora. Nacionalni parkovi Sjeverni Velebit, Risnjak i Paklenica planinska su područja s karakterističnim reljefnim značajkama poput brojnih vapnenačkih stijena, visokoplaninskim travnjacima i prostranim šumskim kompleksima. Raznolikost staništa u kombinaciji s geografskom izolacijom doveo je do razvoja specifične vegetacije s brojnim endemičnim vrstama. Nacionalni parkovi Plitvička jezera i Krka, ističu se jedinstvenom krškom morfologijom i hidrologijom, sedrenim barijerama i kaskadama. Šest od jedanaest hrvatskih parkova prirode zauzimaju planinska područja (Medvednica, Žumberak – Samoborsko gorje, Učka, Biokovo, Velebit i Papuk).²⁸

3.1. Nacionalni park

Nacionalni park, i u Hrvatskoj i u svijetu, su područja zakonom strogo zaštićena, a obuhvaćaju jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmijenjenih ekosustava, zbog stručnih, znanstvenih, kulturnih, odgojno – obrazovnih, ekoloških i turističko – rekreativnih razloga. Prema međunarodnim kriterijima ta su područja najmanje 20 km površine gdje je prostor zaštićen od eksploatacije njegovih dobara (kamenolomi, vodoprivredni objekti, energetske objekti, eksploatacija šume...), zabranjen je lov ili ribolov, izgradnja prometnica i druge

²⁶ Zakon o zaštiti prirode, članak 123.-130., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1658.html, (21.11.2019.)

²⁷ Zakon o zaštiti prirode, članak 131., <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>, (21.11.2019.)

²⁸ Radović J. i dr., **Biološka raznolikost Hrvatske**, Državni zavod za zaštitu prirode, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb, 2009., str. 32.

infrastrukture i receptivnih objekata koji mogu naštetiti izgledu krajolika i na bilo koji način dovesti do konfliktnih stanja (u ekološkom smislu). Stoga gotovo svi zakoni u nacionalnim parkovima u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj, implicite nalažu upravama parkova donošenje prostornih planova.²⁹

Nacionalni parkovi posjeduju bez sumnje najatraktivnije turističke resurse, to su najprikladnija mjesta za „vraćanje prirodi i dodir čovjeka s prirodom“, to su mjesta koja kod čovjeka izazivaju visok stupanj estetskih doživljavanja i konačno, to su mjesta koja su znak prepoznavanja nekih naroda, pa se zato i u mjerama njihove zaštite, korištenja i turističke i svekolike prezentacije očituje i razina kulture tog naroda.³⁰

3.1.1. Povijest nacionalnih parkova

O negativnom utjecaju čovjeka na okoliš priča se još od prve polovice 19. stoljeća. To rezultira donošenjem prvih zakona o zaštiti prirode, ali i osnivanjem udruga koje su se bavile tim problemima. Procvatom industrijalizacije i urbanizacije dolazi do zagađenja zastrašujućih razmjera. Ispušni plinovi iz tvornica počeli su uzrokovati kisele kiše, a industrijski otpad oticao je u rijeke i jezera. Tada se proizvodnja nije mogla zaustaviti, jer je čovječanstvo bilo u velikom napretku, no postalo je neophodno zaštititi planet koji nam omogućuje život.

Od vremena prvog proglašenog nacionalnog parka (Yellowstone, SAD, 1872.), u svijetu se postupno razvijala praksa da se najvrijednija i najzanimljivija veća prirodna područja zaštićuju pod tim imenom (terminološki to nije najsretnije rješenje, jer je izvorno „park“ djelo ljudskih ruku). I tako se među stotine proglašenih nacionalnih parkova svake godine uvrsti njih još nekoliko, osobito posljednjih desetljeća otkad su spoznaje o sveopćoj ugroženosti prirode postale bjelodane i neosporne.³¹

U Hrvatskoj je dosad proglašeno osam nacionalnih parkova. Nesumnjivo da je termin „nacionalni park“ dobio na važnosti i popularnosti zato što ga proglašava najviše zakonodavno tijelo u jednoj zemlji. U Hrvatskoj, dakle, Sabor.

²⁹ Bilen M.: **Turizam i okoliš – Ekonomsko-geografski pristup izučavanju problematike**, Mikrorad, Zagreb, 2011., str. 150.-151.

³⁰ Ibid.

³¹ Bralić I.: **Nacionalni parkovi Hrvatske**, Školska knjiga Zagreb; Državna uprava za zaštitu kulture i prirodne baštine, Zagreb, 1995., str. 10.

3.1.2. Turizam u nacionalnim parkovima

Kroz povijest, sve masovnija turistička kretanja dovode do toga da turist ima dva temeljna motiva za svoje putovanje, a to su potreba za rekreacijom, te zadovoljenje kulturnih potreba, a često i oboje. Obzirom na to, postoji realna opasnost od saturacije pojedinih turističkih destinacija i regija, a posebno ukoliko je posjećenost veća od mogućeg opterećenja određenog kapaciteta. Kako se ne bi suočavali sa ovakvim problemima, osnovane su već spomenute organizacije kao što su UNESCO, Međunarodna unija za očuvanje prirode i prirodnih kapaciteta, Plava zastava i dr. Najvažnije od svega su naravno zakoni koje donosi pojedina država, a posljedica toga su proglašenja zaštićenih područja.

Konferencija „Parkovi Hrvatske i turizma“ održala se 3. srpnja 2018. godine u Muzeju za suvremenu umjetnost, u Zagrebu. Bio je to jedna od važnijih dijaloga između poslovnih, lokalnih i vladinih institucija o zelenom turizmu. Sudjelovali su direktor Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitosti, ministar zaštite okoliša i energetike, te znanstvenici iz Instituta za turizam, te voditelji projekata u nacionalnim parkovima.³²

Poseban naglasak na konferenciji bila je Hrvatska kao jedna od najbogatijih zemalja Europske unije po biološkoj raznolikosti, sa svojim specifičnim ekološkim, klimatskim i geomorfološkim značajkama. Osnovni atrakcijski potencijal Republike Hrvatske je ljepota krajolika, te očuvanost prirode i okoliša, što se i navodi u Strategiji razvoja turizma za 2020. godinu. Navedeno je kako je trenutno turizam u nacionalnim parkovima usmjeren na turizam sportsko – rekreacijskog tipa, ekoturizam tj. zeleni turizam, obrazovni turizam, seoski i etno turizam, kulturni turizam, te slabije prisutni vjerski, te kongresni turizam.

Brojke i statistika su najvažniji pokazatelj trenutne situacije u zaštićenim parkovima Hrvatske, pa je tako na konferenciji navedeno kako je 2017. godine bilo više od 4 milijuna posjetitelja u nacionalnim parkovima i parkovima prirode. Od toga je više od 3 milijuna posjetitelja zabilježeno u NP Plitvička jezera i NP Krka. Udio stranih posjetitelja u nacionalne parkovi bio je 96,6%, dok je udio domaćih posjetitelja u parkove prirode bio 80%.

Na konferenciji je predstavljeno realno stanje, vrline, te mane zaštićenih parkova Republike Hrvatske. Osim toga, predstavljeno je i 20 projekata za napredovanje i poboljšanje turističke ponude parkova. Svi navedeni projekti imaju izrazito naglašenu edukativno

³² Članak „Parkovi Hrvatske i turizam“, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/foto-konferencija-parkovi-hrvatske-i-turizam-priroda-je-jedan-od-nasih-najvecih-resursa-a-raste-broj-posjetitelja-za-koje-nismo-pripremljeni/7554657/>, (23.11.2019.)

interpretativnu funkciju, te osiguranu održivost turističkog korištenja obzirom da većina parkova još nije dosegla svoj puni potencijal.³³

3.2. Ostala zaštićena područja

Osim 8 nacionalnih parkova, 2 stroga rezervata, 11 parkova prirode i 77 specijalna rezervata, u Hrvatskoj postoji još 27 park šuma (šuma veće pejzažne vrijednosti, a namijenjena odmoru i rekreaciji), 82 krajolika (prirodni ili kultivirani predio velike biološke raznolikosti ili kulturno povijesne vrijednosti), 80 spomenika prirode (pojedinačni neizmjenjeni dio ili skupina dijelova žive ili nežive prirode, a koji imaju veliku ekološku, znanstvenu, estetsku i odgojno – obrazovnu vrijednost), 119 spomenika parkovne arhitekture (umjetno oblikovani prostori s visokom estetskom, stilskom, umjetničkom, kulturno - povijesnom, ekološkom i znanstvenom vrijednošću, kao što su npr. botanički vrtovi, perivoji, drvoredi, gradski parkovi, arboretumi...), 114 hortikulturalnih spomenika, 44 zaštićene biljne i 380 zaštićenih životinjskih vrsta. Zaštićeni prostori čine oko 8,5% ukupne površine Hrvatske.³⁴

3.2.1. Park prirode

Prema Zakonu o zaštiti prirode Republike Hrvatske, park prirode je prostorno prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobrazom i kulturno – povijesnim vrijednostima. Park prirode ima i znanstvenu, kulturnu, odgojno – obrazovnu, te rekreativnu namjenu. U parku prirode dopuštene su gospodarske djelatnosti i druge djelatnosti kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga.³⁵

U Hrvatskoj postoji 11 parkova prirode: Kopački rit, Medvednica, Lonjsko polje, Papuk, Učka, Telaščica, Žumberak – Samoborsko gorje, Vransko jezero, Biokovo, Velebit, te Lastovsko otočje. Ukupne su površine 4.320km² i zauzimaju 4,90% ukupne površine Republike Hrvatske. Obzirom da 5 parkova prirode (Medvednica, Velebit, Papuk, Učka i Žumberak) ne naplaćuju ulaznice turistima i drugim posjetiteljima, nije moguće odrediti

³³ Prezentacija sa konferencije „Hrvatski parkovi i turizam“, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/180703_i_kreitmeyer_konf.pdf, (23.11.2019.)

³⁴ Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja-u-rh>, (23.11.2019.)

³⁵ Zakon o zaštiti prirode, članak 115., <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-za%C5%A1titi-prirode>, (23.11.2019.)

stupanj posjećenosti parkovima i zainteresiranost za iste. No zasigurno se može uočiti veća posjećenost unazad petnaestak godina, otkako ljudi teže svoj odmor provoditi daleko od gradske užurbanosti.

3.2.2. Strogi prirodni (pejsažni) rezervati

Izrazito visok stupanj ekološke zaštite imaju strogi prirodni rezervati (pejsažni), gdje se dopuštaju samo oni zahvati koji neće ni na koji način narušiti slobodnu evoluciju prirode. Ti kopneni ili vodeni prostori namijenjeni su isključivo očuvanju prirode, znanstvenim istraživanjima i praćenjima stanja prirode kojima se ni na koji način neće promijeniti biološka raznolikost prostora. To su mjesta namijenjena i obrazovanju, ali koje svojim oblicima i načinima promatranja i uočavanja prirode ne smije ugrožavati prirodne procese i zbivanja.

Slike 3. i 4.: Bijele i Samarske stijene,
te Hajdučki i Rožanski kukovi na Velebitu

Izvor: Croatia.hr, <http://croatia.hr/hr-HR/dozivljaji/aktivni-odmor/setanje-i-planinarenje/bijele-i-samarske-stijene>, Np Sjeverni Velebit, <http://www.np-sjeverni-velebit.hr/park/?lang=en> (24.11.2019.)

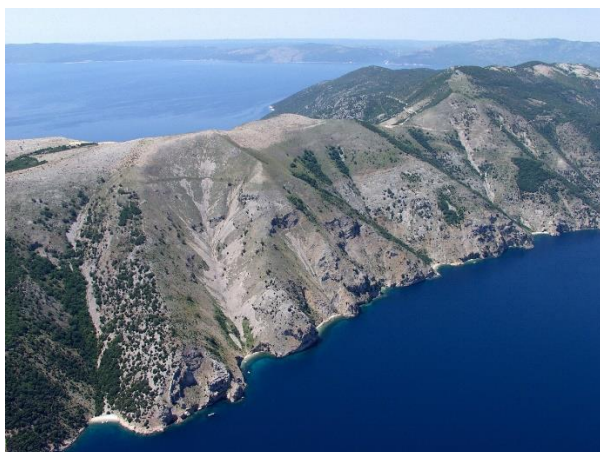
Strogi prirodni rezervati su nacionalno i internacionalno prihvaćena mjesta svjetske baštine, kao što su primjerice Grand Canyon of Colorado u SAD, otočje Galapagos, The Nagorongoro Conservation Area u Tanzaniji (ugasli vulkan sa savanskom florom i faunom) ili kao što su to u Hrvatskoj Bijele i Samarske stijene, te Hajdučki i Rožanski kukovi na Velebitu.³⁶

³⁶ Bilan M.: **Turizam i okoliš – Ekonomsko-geografski pristup izučavanju problematike**, Mikrorad, Zagreb, 2011., str. 150.

3.2.3. Specijalni (posebni) rezervati

Posebni rezervat je područje kopna i/ili mora od osobitog značenja zbog jedinstvenih, rijetkih ili reprezentativnih prirodnih vrijednosti, ili je ugroženo stanište ili stanište ugrožene divlje vrste, a prvenstveno je namijenjen očuvanju tih vrijednosti. U posebnom rezervatu nisu dopušteni zahvati i djelatnosti koje mogu narušiti svojstva zbog kojih je proglašen rezervatom. Nije dozvoljeno ubiranje biljaka, uznemiravanje ili ubijanje životinja, kao ni bilo kakvi oblici gospodarskog i drugog iskorištavanja prostora. No, dopušteni su zahvati i djelatnosti kojima se održavaju ili poboljšavaju uvjeti važni za očuvanje svojstva zbog kojih je proglašen rezervatom. Dopušten je uzgoj riba i/ili drugih vodenih organizama u posebnim rezervatima u kojima je u trenutku proglašenja zatečena djelatnost uzgoja, u opsegu i na način koji ne ugrožava svojstva zbog kojih je proglašen rezervat.³⁷

Slike 5. i 6.: Ornitološki rezervat na otoku Cresu i Bjeloglavi supovi u rezervatu

Izvor: Javna ustanova Priroda, <https://ju-priroda.hr/zasticena-podrucja-pgz/ornitoloski-rezervati-cres/>, (24.11.2019.)

Razlikujemo ornitološke, ihtiološke, geološke, paleontološke, hidrološke, hidrogeološke i druge specijalne rezervate. U Hrvatskoj su specijalni rezervati Vražji prolaz kod Skrada, Zeleni vir, Crna Mlaka, šumske vegetacije na Lokrumu, Motovunska šuma, Japetić, ornitološki rezervati na otocima Prviću i Cresu i drugi.

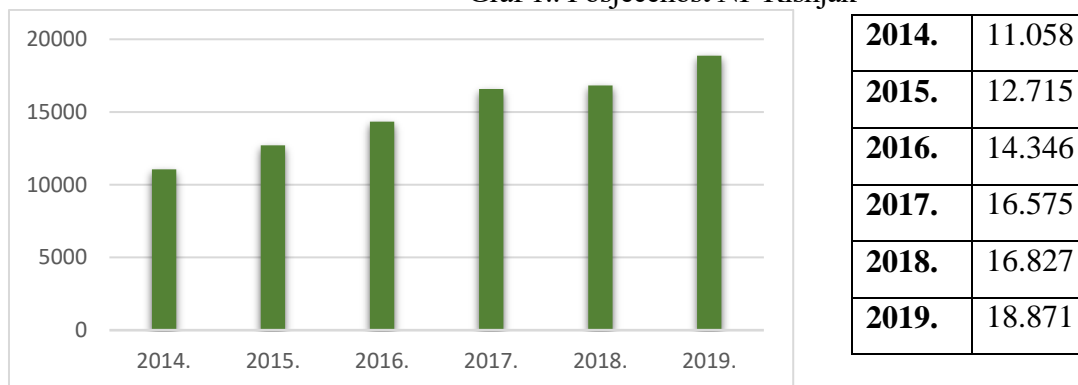
³⁷ Zakon o zaštiti okoliša, članak 114., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1658.html, (24.11.2019.)

4. TURISTIČKI PROMET U NACIONALNIM PARKOVIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Podatci o turističkom prometu u nacionalnim parkovima u Republici Hrvatskoj su interesantni za istraživanje. Naime, obzirom da u Hrvatskoj trenutno postoji 8 nacionalnih parkova, svaki od njih ima svoje specifične značajke koje uvjetuju broj i vrstu posjetitelja. Potrebno je istaknuti kako se najviše turističkih kretanja u državi odvija upravo unutar ljetne sezone. Glavnina sezone je od svibnja do listopada, ali sve ovisi o vremenskim uvjetima. Zabilježeno je kako u svibnju i lipnju, te u rujnu, nacionalne parkove najviše posjećuju školske grupe, dok u ljetnom periodu uglavnom prevladavaju individualni posjetitelji. Kroz analizu posjetitelja također će se moći primjetiti kako je uglavnom 70-80% stranih, a ostalo su domaći turisti.

Nacionalni park Risnjak

Graf 1.: Posjećenost NP Risnjak

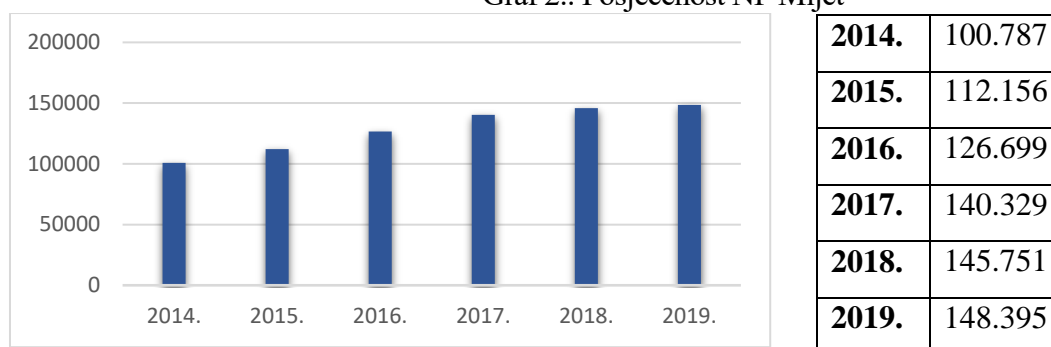

Izvor: NP Risnjak, <http://np-risnjak.hr/kontakt/> (24.11.2019.)

Podatci o posjetiteljima Nacionalnog parka Risnjak se odnose samo na broj prodanih ulaznica, jer u parku postoji više od 20 kolnih ulaza. Realan broj posjetitelja je zasigurno veći, no na grafičkom prikazu se može primjetiti godišnji rast broja posjetitelja.

Nacionalni park Mljet

Graf 2.: Posjećenost NP Mljet

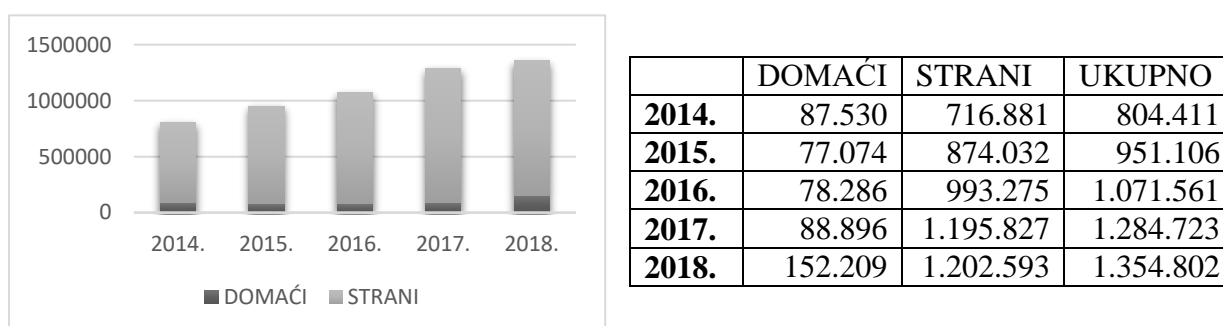

Izvor: Np Mljet, <https://np-mljet.hr/unutarnje-ustrojstvo/> (24.11.2019.)

Iz grafikona o posjećenosti Nacionalnog parka Mljet, može se primjetiti kako je svake godine broj turista u porastu. Svi oni dolaze vidjeti prirodne ljepote otočja, povijesne ostatke, te su još više zainteresirani zbog dodatnih sadržaja koji se upotpunjuje svake godine.

Nacionalni park Krka

Graf 3.: Posjećenost NP Krka

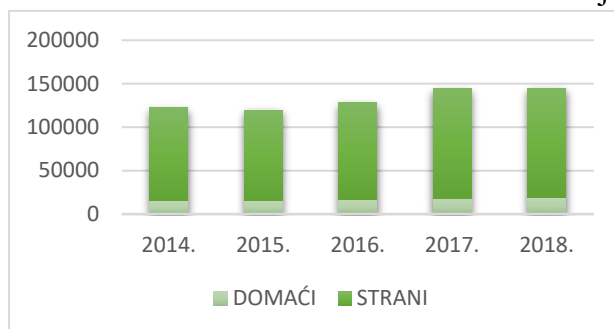

Izvor: NP Krka, <http://www.np-krka.hr/stranice/kontakti> (24.11.2019.)

Nacionalni park Krka je drugi najposjećeniji nacionalni park u Hrvatskoj. Turiste privlači mnogobrojnim jezerima i slapovima, a najpoznatiji je Skradinski buk. Struktura posjetitelja je raznolika; ondje dolaze šetači, penjači, učenici/studenti, planinari, u grupama ili individualno, no lako se primjeti kako je stranih turista više od domaćih.

Nacionalni park Paklenica

Graf 4.: Posjećenost NP Paklenica

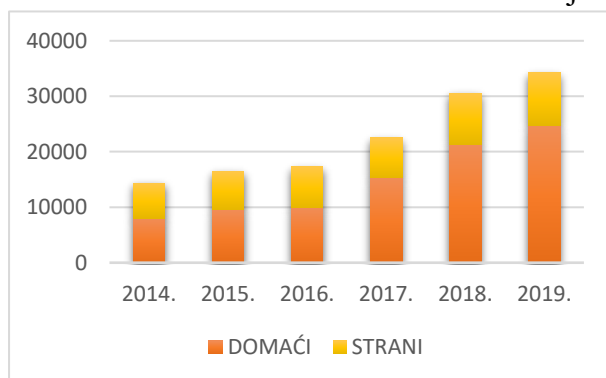
	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO
2014.	15.149	107.030	122.189
2015.	15.171	104.515	119.686
2016.	16.527	111.321	127.848
2017.	17.457	126.575	144.032
2018.	19.417	125.140	144.557

Izvor: NP Paklenica, <https://np-paklenica.hr/hr/kontakti> (24.11.2019.)

Nacionalni park Paklenica je na UNESCO-vom popisu svjetske baštine, pod kategorijom „Bukove šume u Karpatima i drugim područjima Europe“. Zbog ove specifičnosti privlači mnoge strane turiste, koji rado tijekom ljetnih vrućina osvježenje pronalaze daleko od prepunih plaža, tj. u šumi.

Nacionalni park Sjeverni Velebit

Graf 5.: Posjećenost NP Sjeverni Velebit

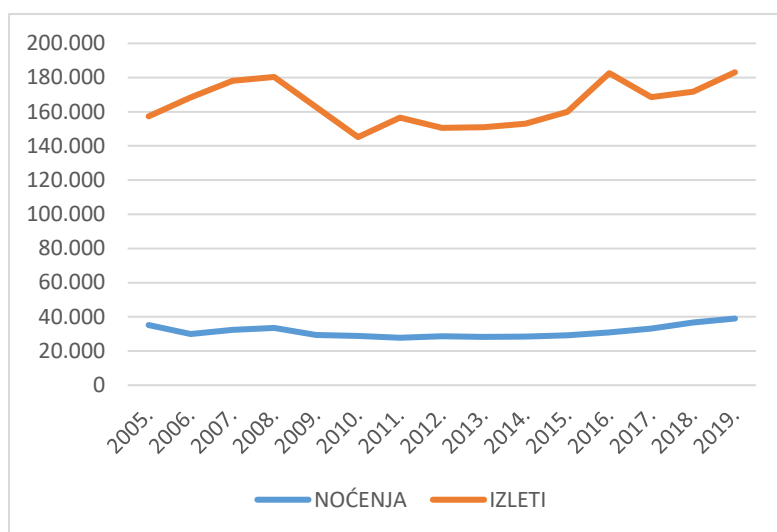
	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO
2014.	8.054	6.306	14.360
2015.	9.567	6.904	16.471
2016.	9.915	7.429	17.344
2017.	15.289	7.190	22.479
2018.	21.314	9.234	30.638
2019.	24.712	9.543	33.554

Izvor: NP Sjeverni Velebit, <http://www.np-sjeverni-velebit.hr/kontakt/> (24.11.2019.)

Specifičnost Nacionalnog parka Sjeverni Velebit je što broji nešto više domaćih posjetitelja od stranih. Strani turisti su ondje uglavnom njemački državljani, a od ostalih su Slovenci, Francuzi, Nizozemci, Česi, Talijani. Otvaranjem posjetiteljskog centra „Kuća Velebita“ u Krasnu, 02.08.2017. god., značajnije se povećao broj posjetitelja, jer u ponudi imaju kombinacije ulaznica za Kuću i park.

Nacionalni park Brijuni

Graf 6.: Posjećenost NP Brijuni

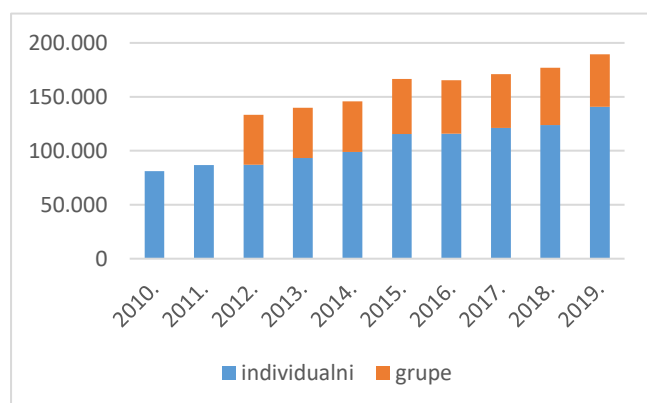
	Noćenja	Izleti
2005.	35.233	157.249
2006.	29.878	168.431
2007.	32.302	178.073
2008.	33.502	180.276
2009.	29.474	162.664
2010.	28.762	145.152
2011.	27.765	156.549
2012.	28.632	150.643
2013.	28.244	151.007
2014.	28.436	153.084
2015.	29.189	160.010
2016.	30.937	182.560
2017.	33.224	168.523
2018.	36.698	171.794
2019.	39.002	183.101

Izvor: NP Brijuni, <https://www.np-brijuni.hr/hr/kontakti> (24.11.2019.)

Obzirom da se u praktičnom dijelu rada baziramo na Nacionalni park Brijuni, ovdje navedeni podaci su najopširniji, tj. promatra se broj posjetitelja od 2005.god. do danas. Interes za posjet Brijuna postoji veoma dugi niz godina, što je navedeno dalje u radu. Zanimljivo je da ne postoji veliki rast broja posjetitelja nego je zabilježena konstanta, a utjecaj na to su imale vremenske prilike i svjetska kriza. Ponuda Brijuna je prilagođena preferencijama gostiju i izletnika, te je zadnje tri godine primjetan porast istih.

Nacionalni park Kornati

Graf 7.: Posjećenost NP Kornati

	individualni	grupe	ukupno
2010.	81.243	0	81.243
2011.	86.796	0	86.796
2012.	87.137	46.092	133.229
2013.	93.230	46.813	140.043
2014.	99.037	46.890	145.927
2015.	115.578	51.110	166.688
2016.	115.787	49.728	165.515
2017.	121.152	49.824	170.976
2018.	123.849	52.988	176.837
2019.	140.778	48.570	189.348

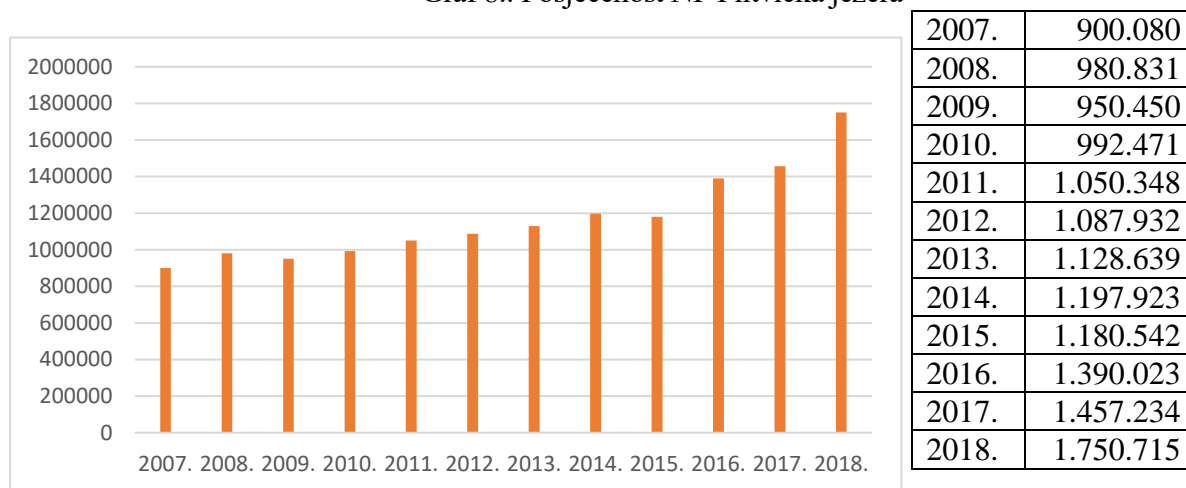
Izvor: NP Kornati, <https://www.np-kornati.hr/hr/o-nama/kontakti> (24.11.2019.)

U Nacionalni park Kornati najčešće se dolazi zbog uživanja u predivnom krajoliku, krstareći među brojnim otocima, otočićima i hridima. Kornate je zadnjih nekoliko godina

posjetilo oko 150 do 190 tisuća posjetitelja godišnje, većinom u vlastitim ili iznajmljenim plovilima, te u organizaciji broдача i turističkih agencija, pri čemu se ulaznice naplaćuju po plovilima, a ne po osobama. Svake godine bilježi se rast posjetitelja.

Nacionalni park Plitvička jezera

Graf 8.: Posjećenost NP Plitvička jezera

Izvor: NP Plitvička jezera, <https://np-plitvicka-jezera.hr/o-parku/kontakti/> (24.11.2019.)

Plitvička jezera su hrvatski najstariji, najljepši i najposjećeniji nacionalni park. U najopterećenijim danima, Plitvice može obići 14.300 posjetitelja. Turisti dolaze sa svih strana svijeta kako bi se divili tom krškom reljefu; jezerima i slapovima. No, zbog prevelikog porasta posjetitelja, UNESCO je upozorio na zagađenje i mogućnost stavljanja Plitvica na popis ugrožene svjetske baštine. Obzirom na velike svakodnevne gužve, od nedavno se ulaznice mogu kupiti online, te se bilježi daljnji rast posjetitelja.

Podatci iz ovog poglavlja prikupljeni su u kontaktu sa zaposlenicima nacionalnih parkova. Grafove posjećenosti obradila je autorica rada, te se dolazi do zaključka kako su navedeni podatci rezultat globalnog trenda o interesu za posjet zaštićenim područjima. Konstantan rast posjeta turista zabilježen je u svim nacionalnim parkovima Republike Hrvatske. Zahvaljujući porastu broja turističkih agencija koje u svojoj ponudi nude specijalizirane programe ili organizirane posjete zaštićenim područjima, te boljoj promociji istih, postiže se veća briga o okolišu kod pojedinca.

Prikupljeni podatci prikazuju kako su najposjećeniji nacionalni parkovi u Hrvatskoj Plitvice i Krka, sa preko milijun posjetitelja godišnje. Pretpostavlja se da turiste najviše privlače slapovi koji su rijetkost na ovim područjima. Po broju posjetitelja, zatim slijede

parkovi locirani na obali: Kornati, Brijuni, te Mljet. Njih godišnje obiđe između 140-190 tisuća posjetitelja. Nešto manju, ali svakako značajnu posjećenost imaju parkovi u gorskoj Hrvatskoj. Paklenu godišnje posjeti oko 140 tisuća turista, dok Sjeverni Velebit i Risnjak razgleda najmanji broj posjetitelja: oko 20-30 tisuća posjetitelja.

5. NACIONALNI PARK BRIJUNI

Uz zapadni dio istarske obale ima nekoliko skupina manjih otoka. Najrazvedenija i najzanimljivija među njima svakako je skupina od četrnaest Brijunskih otoka. Smješteni su sjeverozapadno od grada Pule. Njihova ukupna površina je 7,3 km². Oko tri četvrtine njegove površine pripada otoku Veliki Brijun. Nacionalni park obuhvaća i okolno more, tako da je njegova ukupna površina 36,3 km². 1948. godine, otoci Brijuna proglašeni su „prirodnom rijetkošću“, tada prvim aktom o zaštiti prirode. Nacionalnim parkom su proglašeni 1983. godine.

5.1. Geografsko – pejzažna obilježja

Geološki i geomorfološki Brijuni su nastavak zapadne, crvene Istre. Sudeći po dubini Fažanskog kanala (12m), Brijuni su još „nedavno“ – do prije desetak tisuća godina – i bili sastavni dio Istre. Dužina obalne linije svih otoka iznosi 46,4km. Najrazvedeniji su Veliki Brijun (26,6km), Mali Brijun (8,2km) i Vanga (3km). Obale su uglavnom niske i kamenite, ali, s obzirom na horizontalnu slojevitost, pristupačne.³⁸

Slika 7.: Nacionalni park Brijuni

Izvor: Nacionalni parkovi Hrvatske, <https://sites.google.com/site/nacionalniparkvihrvatskedk/home/np-brijuni>,

(25.11.2019.)

³⁸ Bralić I.: **Nacionalni parkovi Hrvatske**, Školska knjiga Zagreb; Državna uprava za zaštitu kulture i prirodne baštine, Zagreb, 1995., str. 95.

Nacionalni park Brijuni broji 14 otoka i otočića: Veliki Brijun, Mali Brijun, Sveti Marko, Obljak (Okrugljak), Gaz, Veliki Supin, Mali Supin (Supinić), Galija, Grunj, Vanga (Krasnica), Pusti (Madona), Vrsar, Sveti Jeronim, Kotež. Naziv Brijuni ilirskog je podrijetla i izvedenica je od riječi „Brevona“, prvi put se spominjalo još u 6. stoljeću, a znači „upozorenje na pljačku“.

Geološka podloga i klima su dva čimbenika koja određuju biljni pokrov Brijunskog otočja. Na Brijunima vlada tipična umjerena i mediteranska klima s puno sunca i vrućine. Od ukupne površine otočja, na šumski pokrov otpada oko 400 hektara, a na livade i travnjake oko 150 hektara. Ostalu površinu otočja zauzimaju zgrade, mnogobrojne staze i putovi, te iskopine antičkih zgrada i naselja. Dovođenje divljači (jelena, koza, muflona) na Veliki i Mali Brijun, značajno je poremetilo razvoj raslinja na tim otocima.

5.2. Povijest i povijesna baština

Današnji izgled otočja određuju planski sađeni parkovi početkom 20. stoljeća. Arheološki lokaliteti, istraženi i prezentirani, suptilno se ističu u tom pejzažu, dajući mu mitološki karakter. Upravo je obilaskom arheoloških lokaliteta moguće iščitati povijest Brijuna, što im daje posebnost. Svi važniji povijesni spomenici smješteni su na Velikom Brijunu.

Najstariji zapisi o ljudskoj prisutnosti na Brijunima su još iz doba neolitika, tj. 3000 god. pr. Kr.). Iz toga doba je pronađeno kameno oruđe i oružje. Tisuću godina kasnije, ondje je naseljeno zapadnoilirsko pleme Histri. Naime, oni su utvrdili čak pet gradina čiji ostatci su vidljivi i danas na uzvisinama Velikog Brijuna. Samo porijetlo naziva Brijuni potječe od ilirskog naziva Brevona (naziv sa značenjem koje upozorava na pličine).

Pobjedom Rimljana nad Ilirima, oni zasjedaju Brijunima od 177. god. pr. Kr. te na otok donose masline, vinovu lozu, te robovlasnički sistem. Njihovi najznačajniji ostatci su upravo oni u uvali Verige, za koje se pretpostavlja da su bili ljetna rezidencija rimskih careva iz 1.stoljeća. Prema ostacima, obzirom da je dio završio pod vodom, imali su već tada vodovod i kanalizaciju, gospodarske objekte, tri hrama, te dvorac na tri terase, stanove za poslugu, robove i svećenike. Najzanimljivije svakako su terme iz toga doba, bazeni s toplom i hladnom vodom.

Bizantska vladavina, te naseljavanje Slavena trajalo je od 539. do 778. godine. Tada je na zapadnoj obali, u uvali Dobrika na mjestu nekadašnjih rimskih vila, utvrđen bizantski

kastrum³⁹. U neposrednoj blizini nalazi se trobrodna bazilika Sv. Marije iz 5. st. i crkvice Sv. Petra iz 6. st. Prema materijalnim ostacima, ondje su se naseljavali i izmjenjivali Goti, Bizantici, Franci, Slaveni i Mlečani do 14. st.

Nakon Bizanta Brijuni padaju pod franačku vlast, kada je i zasnovana benediktinska opatiju uz Crkvu Sv. Marije u 11. st. U to doba stanovništvo se značajnije počelo baviti ratarstvom te proizvodnjom soli u uvali Soline, ali i vađenjem i obradom kamena. Otočno središte se sa zapadne strane vraća na istočnu. Razdoblje venecijanske vlasti započinje 1331. godine, no nastavlja se eksploatacija kamena i drva, te proizvodnja soli. Velik problem toga doba bile su epidemije kuge i malarije koje su znale opustošiti otoke. Iz mletačkog razdoblja je crkvice Sv. Germana (1481.) i zavjetna Sv. Roka (1504.). Austrijanci na Brijunima u 19. st. grade sistem utvrda radi obrane Pule, svoje glavne ratne luke. Na Malom Brijunu podignute su dvije utvrde, a na Velikom Brijunu pet. Upravo te utvrde su atraktivni primjeri obrambene arhitekture toga vremena, među najvećima na Sredozemlju.

Brijuni doživljavaju svoj procvat 1893. godine kada ih je austrijski industrijalac Paul Kupelwieser otkupio i odlučio se baviti turizmom. Otočje je rasčistio i obnovio, zasadio razno drveće i odradio građevne radove (vjetrenjača, agregat). Zahvaljujući upravo Paulu, prvi gosti su na Brijune stigli već 1896. godine, no u skromne smještajne uvjete. Nakon uspješne bitke protiv malarije, na otočju je započela gradnja hotelskih objekata. Do 1913. god. izgrađena su četiri hotela, s ukupno 320 soba, te desetak vila, a 1908. je dovedena voda s kopna. Gradnju hotela pratili su i dodatni sadržaji: pristanište, pošta s telefonskom centralom, pedesetak kilometara staza i puteva, kupalište sa 180 kabina, zatvoreni bazen sa toplom morskom vodom, kasino, egrela i niz različitih sportskih terena, među kojima nešto kasnije i najveće igralište za golf u Europi (18 rupa i 5850 m staza). Vino i ulje se proizvodilo iz vlastitih vinograda, odnosno maslinika, a mlijeko i sir također su bili s brijunskih pašnjaka. Otoci su bili reklamirani i kao klimatsko lječilište, a od 1910. god. imali su i svoj tjednik „Brijuni-Inseldzeitung“. Struktura gostiju pokazuje da je boravak na otocima postao potvrdom društvenog statusa i prestiža.⁴⁰

Nakon prvog svjetskog rata, Brijuni su zajedno sa Istrom pripojeni Italiji, ali i dalje u vlasništvu obitelji Kupelwieser. U drugom svjetskom ratu Brijuni su nekoliko puta bombardirani, a najveće razaranje su doživjeli 25. travnja 1945., kada su srušena dva hotela, uništen dio obale, te mnoge kuće. Nakon rata, 1949. god. Brijuni su određeni za Titovu

³⁹ Kastrum – tvrđava, utvrđeni grad, plemićki zamak

⁴⁰ Bralić I.: **Nacionalni parkovi Hrvatske**, Školska knjiga Zagreb; Državna uprava za zaštitu kulture i prirodne baštine, Zagreb, 1995., str. 99.

rezidenciju na moru. Otočje se tada ponovno obnovilo, te je proširena infrastruktura, obnovljeni su hoteli i proširen je tj. obogaćen parkovni sadržaj. Izgrađena su dva reprezentativna objekta na zapadnoj obali Velikog Brijuna: „Bijela vila“ (1953. god.) i „Brijunka“ (1957. god.).⁴¹

5.2.1. Paul Kupelwieser

Tijekom prošlosti Brijunsko je otočje promijenilo mnogo gospodara. No, na uređenju otoka najviše je učinio austrijski industrijalac Paul Kupelwieser. Otočje je kupio od mletačkog trgovca za 70.000 zlatnih forinti. Nakon kupnje Brijunskog otočja, Kupelwieser se u potpunosti posvetio njegovu uređivanju. Kako je zapuštenost na otočju bila vidljiva na svakom koraku, on je utrošio i mnogo vremena i velik iznos novaca, kako bi ih doveo u zadovoljavajuće stanje. Posebne nevolje predstavljala je malarija od koje je i sam obolio. Da bi bolest iskorijenio s otoka, pozvao je tada najpoznatijeg bakteriologa Roberta Kocha, koji je na Brijunima proveo dvije godine (1900-1902). Za vrijeme svog boravka s otočja je iskorijenio malariju i uništio njezina uzročnika. U znak zahvale za osobno ozdravljenje od malarije kao i njezino iskorijenjivanje s otočja, Kupelwieser je Kochu dao podignuti spomenik na Velikom Brijunu, uz crkvicu Sv. Germana. Na otoke je doveo vodu sa susjednog kopna, a struju je dobivao iz agregata. Kupelwieser je sve poduzimao da na brijunskom otočju učini uvjete za elitni turizam. U isto vrijeme je započeo gradnjom hotela, teniskih igrališta, igrališta za golf, itd.⁴²

Slika 8.: Paul Kupelwieser i Brijuni

Izvor: NP Brijuni, <https://www.np-brijuni.hr/en/explore-brijuni/paul-kupelwieser> (25.11.2019.)

⁴¹ Begović V., Schrank I.: **Brijuni – prošlost, graditeljstvo, kulturna baština**, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 34.

⁴² Pelivan A., **Vodič kroz prirodne ljepote u Hrvatskoj**, Ekološki glasnik, Donja Lomnica 1998., str. 130.

Kupelwieser je umro 1918. g, iste godine kada je nestalo i Austro – ugarske monarhije. Istra i Brijunsko otočje došli su pod vlast Italije. Brijunsko otočje naslijedio je Kupelwieserov sin Karl. Namjeravao je obnoviti sve turističke objekte; u tu svrhu je podigao velike bankovne kredite. Karl je upao u financijske poteškoće iz kojih nije vidio izlaz, te je godine 1930. izvršio samoubojstvo.

Ministarstvo financija u ime talijanske države preuzima brigu o Brijunskom otočju. Ponovni pokušaj da se od Brijuna načini mjesto elitnog turizma nije uspio. Za vrijeme 2. svjetskog rata njemačke trupe zauzimaju Brijune. Nakon 2. svjetskog rata Brijunsko otočje došlo je pod vlast tadašnje države, odnosno Hrvatske. Brijunsko otočje dugi niz godina bila je ljetna rezidencija predsjednika države i visokih partijskih i državnih funkcionara.⁴³

5.2.2. Josip Broz Tito

Tito je prvi put posjetio Brijune 1947. godine, a Bijela vila postala je službeno prebivalište 1953. Posljednji boravak na Brijunima zabilježen je 1979. godine. Tito je na Brijunima proveo četiri mjeseca, a Veliki Brijun i Vanga su mu bili omiljene rezidencije.

Tito je prvi put posjetio otok Vanga 1952. godine veslajući u kanuu. Nakon toga je započeo proces uređivanja otoka, ubrzo su se formirali razni sadržaji i zajedničke površine: slamna sjenica, indonezijski ribarski salon, slovenačka soba, kuhinja sa ostavom i drugi sadržaji. Netaknuta vegetacija kojom dominiraju bambus i dva vrta okružuju ured u blizini radionice i fotografskog laboratorija. Južni dio otoka karakterizira mediteransko raslinje, gdje možete pronaći vrt, voćnjak, vinovu lozu i mandarine, te stari i novi podrum.

Slika 9. i 10.: Josip Broz Tito na Brijunima

Izvor: Nacionalni park Brijuni, <https://www.np-brijuni.hr/en/explore-brijuni/josip-broz-tito>, (26.11.2019.)

⁴³ Pelivan A., *Vodič kroz prirodne ljepote u Hrvatskoj*, Ekološki glasnik, Donja Lomnica 1998., str. 130.-132.

Tito je volio poboljšati Brijune. Odmah po njegovom dolasku započelo je intenzivno obnavljanje i razvoj otoka. Posljedice bombardiranja popravljene su, zamijenjen je ukradeni inventar, postavljeni su vodovod i električni kablovi Fažana-Brijuni, obnovljeni su hoteli i vile, očišćene su šume i uređeni parkovi, pošumljeno je neplodno zemljište, zaštićeni spomenici kulture i uključeni zoološki vrtovi nove životinje. Bombardiranje oštećenih hotela "Neptun I" i "Neptun II", koji su potpuno uništeni. Danas ondje postoji Hotel Istra.

Na Brijunima Tito nije bio samo domaćin i sugovornik državnicima, političarima i diplomatima, već mnogim javnim i kulturnim ličnostima (Valentina Tereškova, Che Guevara, Alberto Moravia, Mario del Monaco, Sofia Loren, Carlo Ponti, Gina Lollobrigida, Elizabeth Taylor, Richard Burton i mnogi ljudi iz Jugoslavije i inozemstva).⁴⁴

5.3. Autohtoni biljni svijet, parkovi i travnjaci

Upravo je vegetacijska komponenta krajolika ono što Brijune čini specifičnim i dodatno vrijednim u pejzažnim relacijama našeg podneblja. Na Velikom Brijunu je ostvaren sklad prirodnih i antropogenih elemenata u cjelokupnoj pejzažnoj slici. Autohtona mediteranska flora sastoji se pretežno od crnike, planike, lovora i crnog jasena, te ružmarina i makije – ukupno oko 600 autohtonih biljnih vrsta. Na Brijunima danas nalazimo i biljne vrste koje izvorno ne pripadaju Sredozemlju: hrast medunac, crni grab, glog. Posebna vrijednost otočja su stabla crnike, nasadi lovora, alepskog bora, te stabla cedra: aleje pinija i čempresa. Ondje uspijevaju i biljke donesene iz drugih klima: bor pinjol i crni bor, libanonski cedar, španjolska i grčka jela, zimzelena magnolija, palme, eukaliptus, te oleander i mimoze. Klima je izrazito pogodna za uzgoj vinove loze i maslina, a od voćaka uspijevaju naranča, limun, mandarina, japanska dunja, smokva, trešnja, breskva i marelica.

⁴⁴ Nacionalni park Brijuni, <https://www.np-brijuni.hr/en/explore-brijuni/persons-worth-knowing-about/josip-broz-tito>, (26.11.2019.)

Slike 11.,12. i 13.: Biljni svijet na Brijunima

Izvor: Privatne fotografije

Pejsažni parkovi nastali krajem 19. i početkom 20. stoljeća pažljivim biranjem i sadnjom izvornih vrsta zajedno s raslinjem donesenim iz različitih krajeva svijeta, danas čine iznimni pejsažni sklad. U koncepciji se oslanjaju na tradiciju engleskog pejsažnog parka koji oponaša prirodu formiranjem skulpturnih ansambla – skupno zasađenog drveća – s čistim potezima livada, prozračnim šumarcima na čijim rubovima započinju livade, koje se pretaču u pješčane plaže i kristalno plavo more. Tri osnovne boje – tamnozeleno, svijetlozeleno i plavo – dodatno su istaknute bjelinom idiličnih ruševina rimskih hramova i paviljona, te skulptura i mauzoleja, kao i bjelinom pješčanih plaža.⁴⁵

⁴⁵ Bralić I.: **Hrvatski nacionalni parkovi**, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 180.

5.3.1. Fauna u nacionalnom parku

S obzirom na milenijsku prisutnost čovjeka na Brijunima, životinjski svijet na otocima, osobito na Velikom Brijunu, uvelike je izgubio autohtona obilježja. To se prije svega odnosi na razdoblje od 1900. g. nadalje, jer je tada unesena alohtona (strana) divljač: jeleni, srne, mufloni i zečevi. S određenim kolebanjima i promjenama u broju i vrstama (danas više nema srna), potomci te divljači i danas su obvezni ukras brijunskih šuma, parkova i proplanaka, dio brijunskog identiteta i cjelovitog doživljaja. Danas je na brijunima oko 700 jelena lopatara (*Dama dama*), 100 jelena aksisa (*Axis axis*) i 200 muflona (*Ovis musimon*). Budući da su bez prirodnih neprijatelja, sve su brojniji. Nevjerojatno pitomi, postali su simbol brijunskog pejzaža i simpatično društvo kojima znatizeljno prilaze posjetitelji. S obzirom na kapacitet brijunskih travnjaka procjenjuje se da te brojke postupno treba smanjiti na polovicu.

Nadalje, na sjevernom rubu Velikog Brijuna, u velikome i ograđenom prostoru, formiran je 1978. g. safari – park čiji su stanovnici egzotični biljožderi: slonica Lanka, papagaj Koki, antilope, somalijske ovce, deve, ljame, zebre i dr. Noviji stanovnici safari – parka autohtone su pasmine domaćih životinja (istarsko govedo, istarska ovca i istarski magarac). U Fazaneriji se zгајaju jarebice, prepelice, fazani i različite vrste papiga. Fazani i paunovi žive u slobodnoj prirodi.⁴⁶

Slike 14.,15.,16. i 17.: Životinje na Brijunskom otočju

⁴⁶ Ibid., str. 184.-185.

Izvor: Privatne fotografije

Zaštićeni brijunski akvatorij obiluje raznovrsnim algama, spužvama, koraljima, žutim zoantarima, školjkama i rakovima. Pri ronjenju u podmorju Brijuna može se naići na jastoga, hobotnice, te razne vrste riba (škarpine, grdobine), kao i najveću jadransku školjku perisku, koja može postići veličinu i do 70 cm. Riblji svijet je prema riječima ronilaca nevjerojatno pitom i ne pokazuje osobit strah od nazočnosti ljudi kao na drugim dijelovima jadranskog podmorja, što je rezultat režima zaštite u okviru Nacionalnog parka.⁴⁷

5.4. Turizam

U listopadu 1983. Brijuni su proglašeni nacionalnim parkom i osiguravaju se uvjeti za trajnu zaštitu, čuvanje, unapređivanje i korištenje njihovih prirodnih i kulturno – povijesnih vrijednosti. U proljeće 1984. na Brijune dolaze prvi domaći i strani izletnici i od tada započinje novi turistički razvoj otočja. Iznimna pažnja usmjeruje se zaštitu biljnih i životinjskih vrsta, što se posebno odnosi na zaštićeni brijunski akvatorij, svojevrsnu iznimku na području Jadranskog mora. Podmorski svijet razvija se u uvjetima potpune zabrane ribarenja i ograničene plovidbe.

Brijunsko otočje čarobni je spoj prirodnih ljepota i kulturnih spomenika najviših vrijednosti. Otočje je danas elitna destinacija. Tu se isprepleće kulturni i mitološki pejzaž s antičkim hramovima i starokršćanskim crkvama. Brijuni dobivaju iznimnu važnost kao područje reprezentativne i najviše turističke namjene. Obnavljaju se golfski tereni na području južno od uvale Ribnjak (Val di Torre) koji imaju tradiciju od skoro stotinu godina. Golfski turniri ponovno su redoviti dio športskih programa.

⁴⁷ Begović V., Schrunck I.: **Brijuni – prošlost, graditeljstvo, kulturna baština**, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006., str. 17.

Organizirano ronjenje u zaštićenom akvatoriju Brijunskih otoka, uz promatranje podmorskog svijeta i potonulih dijelova antičkih vila, te ostataka brodovlja iz razdoblja antike i srednjeg vijeka, kao i potonulih ratnih brodova, iznimna je turistička atrakcija, posebno zbog malih dubina i plitke vode.

Solarnim vlakom moguće je razgledati cijeli otok Veliki Brijun i tzv. Safari park gdje su posebna atrakcija divlje životinje u slobodnoj prirodi. Otoke arhipelaga moguće je posjetiti malim turističkim brodovima na organiziranim izletima.

Kongresni turizam ima na Brijunima dugogodišnju tradiciju i uza smještajne kapacitete i kongresnu dvoranu može zadovoljiti potrebe vrlo zahtjevnih prezentacija. Tereni za tenis uklopljeni su u pejzažni park i okruženi alejama pinija.

5.4.1. Turistička ponuda Brijuna

Turistička ponuda Nacionalnog parka Brijuni je veoma raznovrsna. Obzirom da se radi o sasvim malom otočju, te o visokoj razini zaštite prirode, trebalo se voditi računa o mnogo segmenata tijekom osmišljavanja trenutne ponude. Ljepota krajolika je jedan od glavnih razloga dolaska posjetitelja na Brijune. Upravo ondje, turistima se pruža mir, spajanje s prirodom, bijeg od užurbanog života, te gradske buke. U osnovnoj ponudi posjeta stoje jednodnevni izleti, te višednevni boravak u nacionalnom parku.

Sav smještajni kapacitet nacionalnog parka nalazi se na otoku Veli Brijun. Hotel Istra s dependansom Neptun nalazi se na samoj obali mora u glavnoj luci. Hotel ima tri kata te raspolaže s 32 prostrane dvokrevetne sobe. Svaka soba hotela ima klima uređaj, sušilo za kosu, satelitsku televiziju, mini bar, direktnu telefonsku liniju, te wi-fi vezu. Gost može izabrati sobu s pogledom na more ili na park. Soba s pogledom na more pruža predivan pogled na luku, Fažanski kanal, te istarsko kopno, dok sobe okrenute prema parku pružaju pogled na beskrajno zelenilo gdje ujutro i uvečer šeću krda jelena.

Sobe Karmen su nekadašnji Hotel Karmen koji je sačuvao svoj izvorni interijer. Još uvijek odiše ekskluzivnošću i elegancijom, a raspolaže s 54 smještajne jedinice raspoređene na 3 kata, od čega je 24 jednokrevetnih s balkonom i 30 dvokrevetnih (18 s balkonom). Sve sobe opremljene su po propisima, no zanimljivo je da u ormarima postoje pregrade za sportske rekvizite (golf i tenis).

Najzanimljiviji smještajni kapacitet na otoku je zasigurno Vila Lovorka koju čine dva prizemna objekta opremljena za smještaj 6 osoba. U prvom dijelu vile nalazi se kuhinja, te spa zona, a u drugom dijelu su 3 dvokrevetne sobe, kupaonica, blagovaona, dnevni boravak i

studio. Vila se nalazi na jugoistočnom dijelu otoka Veliki Brijun, u zaljevu Lovorika. Gosti tijekom boravka imaju domaćicu na raspolaganju 7 sati dnevno, kako bi im servirala ručak ili večeru u vili ili na terasi uz more, uz bogatu gastronomsku ponudu.

Slike 18. i 19.: Golf tereni u Nacionalnom parku Brijuni

Izvor: Nacionalni park Brijuni, <https://www.np-brijuni.hr/en/plan-your-visit/sports/golf>, (29.11.2019.)

Nadalje, važno je spomenuti golf terene. Brijunski golf tereni su poznati kao jedno od ekološki najosviještenijih u okolici pa ne čudi mir i tišina netaknute prirode koji ondje dočekaju golfere. Igranje golfa na Brijunima je jedinstven osjećaj koji igračima pruža relaksaciju od svakodnevnog stresa ispod stotinjak godina starih krošnji. Još početkom 20. stoljeća ondje je bilo elitno okupljalište aristokracije iz cijelog svijeta, te prvi svjetski golf – resort. Danas je pristupačno za sve, od amatera i rekreativaca do profesionalaca. Igralište je duljine od 5.531 m, a svojim igračima nudi 18 golf rupa.

Osim turističkih posjeta, na Brijunima se mogu organizirati poslovni kongresi, team building domjenci i vjenčanja. Hoteli raspolažu sa kongresnim dvoranama koje zaprimaju od 30, 50 ili čak 300 osoba. Sve dvorane imaju suvremenu tehnologiju, a posjetitelji na raspolaganju imaju mir i tišinu za rad. Osim kongresa i konferencija, pruža se mogućnost organiziranja primanja, banketa, koktela, svečanih večera, plesnih večeri uz živu glazbu, koncerti. Za goste su organizirani svakodnevni izleti; turističkim vlakom po Velikom Brijunu i brodom do Malog Brijuna.

Kazalište Ulysses osnovali su glumac i redatelj Rade Šerbedžija, te dramatičar Borislav Vujčić. Od 2001. godine, na Brijunima se svake godine izvode kazališne predstave u čast Jamesu Joyceu, književniku čija djela i biografija svjedoče o boravku na Brijunima. Tako je prva predstava bila Shakespearov „Kralj Lear“ koja se od onda ponavlja svake godine, te je postala i zaštitni znak ovog kazališta. Mnogi hrvatski glumci odigrali su upravo ondje svoje

najbolje uloge i osvajali mnoge nagrade, izvodeći slavna povijesna dijela, dok su u publici sjedili svjetski poznati glumci.

5.5. Usporedba Brijuna sa Mljetom i Kornatima

Usporedba Nacionalnog parka Brijuni s nacionalnim parkovima Mljet i Kornati provodi se u ovom radu kako bi se ukazalo na sličnosti, ali i različitosti parkova smještenih na obali Jadranskog mora. Za analizu su uzeti navedeni parkovi kako bi se ukazala razlika u površini, broju posjetitelja, te raznovrsnosti ponude. U sva tri slučaja radi se o nacionalnim parkovima na otocima.

Tablica 5.: Usporedba nacionalnih parkova

	NP MLJET	NP KORNATI	NP BRIJUNI
Godina osnutka NP	1960.g.	1980.g.	1983.g.
Županija	Dub.-neretvanska	Šibensko-kninska	Istarska
Površina	98.01km ² zapadni dio otoka	220km ² 89 otoka i otočića	33.9km ² 14 otoka i otočića
Posjetitelji (2019.)	148.395	189.348	222.103
Zanimljivosti	Veliko i Malo jezero Otočić Sveta Marija	Kopneni dio parka u privatnom vlasništvu 30.08.2007. - Kornatska tragedija	Titov Cadillac Golf tereni

Izvor: Vlastita izrada studenta

Prvi osnovani nacionalni park, od tri navedena je Mljet (1960.g.), zatim Kornati (1980.g.), te Brijuni (1983.g.). No, bez obzira na godinu osnutka, u sva tri slučaja radi se o prostorima iznimnih prirodnih ljepota i rijetkosti. Parkovi se nalaze u različitim županijama, te je tako Mljet u Dubrovačko-neretvanskoj, Kornati su u Šibensko-kninskoj, a Brijuni u Istarskoj županiji. Obzirom na položaj od tri navedena nacionalna parka, Brijuni se nalaze najsjevernije. Prednost položaja je u tome što se nalazi najbliže turistima koji posjećuju Hrvatsku, jer uglavnom većina dolazi sa sjeverne strane, ali je i prometno najdostupniji. Kao što je ranije navedeno, Brijune od kopna dijeli Fažanski kanal od svega 12km. Za obilazak Kornatih i Mljeta potrebno je posjedovati vlastiti brod ili se ondje uputiti u organiziranom

programu. Brijuni su tako veoma dostupni i za organizirane jednodnevne školske izlete, što se na Kornatima i Mljetu ne prakticira. Iz tablice se može također vidjeti i kako je najviše posjetitelja godišnje zabilježeno upravo na Brijunima, što zbog odlične lokacije samog nacionalnog parka a što zbog činjenice da na Brijunima postoji Hotel Istra sa pripadajućim dependansom Neptun, te Sobe Karmen. Na Kornatima ne postoje smještajni kapaciteti, te su izletnici ili na svojim brodovima ili su smješteni na obali u apartmanima. U Nacionalnom parku Mljet postoji Hotel Odisej, te čak 17 apartmana.

Slike 21.,22. i 23.: Nacionalni parkovi Mljet, Kornati i Brijuni

Izvor: Parkovi Hrvatske, <https://www.parkovihrvatske.hr/parkovi> (20.01.2020.)

Brijune je 2019. godine posjetilo najviše posjetitelja od tri navedena parka. Ostvarenih noćenja u prošloj godini je na Brijunima bilo 39.002, dok je izletnika bilo 183.101, što ukupno iznosi 222.103 posjetitelja u cijeloj godini. To bi u prosjeku predstavljalo 608 posjetitelja u jednom danu. Drugi po posjećenosti navedenih parkova su Kornati sa 189.348 posjetitelja godišnje u 2019.godini. No, to je samo broj procijenjenih nautičara i izletnika jer

se pretpostavlja da ih ima i više. Na posljednjem mjestu je Mljet sa 148.395 posjetitelja prošle godine. To je također mnogo posjetitelja s obzirom da je 2014. godine zabilježeno samo 100.787 posjetitelja, te se bilježi brzi rast.

Nacionalni park Kornati su po površini mnogo veći od druga dva navedena parka. Od ukupne površine od 220km², kopneni dio se sastoji od samo ¼ površine dok su ostalo morski ekosustavi. Kornati se prostiru na čak 89 otoka, otočića i hridi. Nacionalni park Mljet se nalazi na sjeverozapadnom dijelu otoka Mljeta te zauzima površinu od svega 98.01km². Brijuni su trenutno najposjećeniji od tri navedena parka, a prostiru se na najmanjoj površini od samo 33.9km². Sastoji se od 14 otoka i otočića.

Uz navedena geografska obilježja te broj posjetitelja od prošle godine trebalo bi spomenuti i neke od zanimljivosti navedenih otoka koje privlače turiste, a da se ne spominju prirodne ljepote koje su zasigurno na prvom mjestu pri odabiru destinacije. Na Mljetu se, na području nacionalnog parka nalaze Veliko i Malo jezero. Specifični su jer je u njima slana voda, a i povezani su kanalima s morem. Predstavljaju dom za mnoge vrste, kao što su: Jakobova kapica, zakonom strogo zaštićena plemenita periska, prstaci, meduza *Aurelia relict*a (koja ne živi nigdje drugdje na svijetu). U Velikom jezeru smjestio se otočić Sveta Marija sa benediktinskim samostanom i crkvicom Sv. Marije. Počela se graditi davne 1177. godine, a do danas se na njoj vide mnogi stilovi: renesansa, barok, romanika. Kako su se mjenjali vladari tako se nadograđivala, a od 1960. do 1991.godine je bila hotel. Danas pripada Dubrovačkoj biskupiji i u tijeku je obnova kako bi se mogla turistički posjećivati⁴⁸.

Kornati privlače turiste svojim specifičnim izgledom, tj. mnogo otoka na okupu. Važno je spomenuti kako je kopneni dio parka u privatnom vlasništvu. Osim prirodnih ljepota, često kada se spomenu Kornati, ljudima bude prva asocijacija kornatska tragedija koja se dogodila 30.08.2007. godine. Toga dana, ondje je u požaru od 13 vatrogasaca poginulo njih 12. Danas se na mjestu te nesreće nalaze spomen križevi koji su poslagani od kamenja, kako bi se uklopili u krajolik.

Na spomen Brijuna mnogi će odmah pomisliti na golf terene, te Titov Cadillac. Brijuni su poznati kao prvi svjetski golf-resort. Tereni se nalaze na otoku Veliki Brijun, u zaljevu Lovorika. Igralište je duljine 5,5km te igračima nudi 18 golf rupa. Pristupačno je svim igračima golfa, od rekreativaca i amatera do profesionalnih igrača. Cadillac je stigao na Brijune 1953.godine kao poklon tadašnjem predsjedniku Jugoslavije od hrvatskih iseljenika iz Kanade. Danas na otoku postoji mogućnost slikanja s navedenim autom, te čak i mogućnost

⁴⁸ Nacionalni park Mljet, <http://np-mljet.hr/predavanje-o-mljetskim-jezerima/>, (20.01.2020.)

najma. Nacionalni park Brijuni privlači najveći broj turista zbog svoje idealne lokacija, odlične povezanosti sa kopnom, te iznimnom prepoznatljivošću zbog ponude golf terena.

5.6. Smjernice za budući razvoj ekoturizma

Pojava ekoturizma pripisuje se većoj svijesti, brizi i zahtjevima turista da zaštite okoliš i destinacije kojima prijeti zagađenje. Tako ekoturizam postaje sve značajniji oblik turizma u svijetu. Ekoturist sve češće želi pobjeći od urbane sredine i vidjeti netaknutu prirodu i čiste krajolike. Za budući razvoj ekoturizma su potrebni prirodni, povijesni i kulturni resursi i njihov visoki stupanj ekološke očuvanosti, te ljubaznost lokalnog stanovništva.

Tablica 6.:Smjernice za budući razvoj ekoturizma

Smjernice za budući razvoj ekoturizma u Hrvatskoj	Smjernice za budući razvoj ekoturizma u zaštićenim područjima	Smjernice za budući razvoj ekoturizma na Brijunima
<ul style="list-style-type: none"> -bazirati se i na kontinentalnu Hrvatsku, osim zaštićenih područja -obiteljska gospodarstva -turizam za cijelu godinu -adekvatan smještaj -održivi hoteli, ekohoteli -produljenje turističke sezone 	<ul style="list-style-type: none"> -pripaziti na masovnost -pripaziti na sezonalnost -voditi brigu o očuvanju okoliša -izgraditi adekvatane smještajne kapacitete 	<ul style="list-style-type: none"> -podizanje cjelokupne ekološke svijesti (već postoje el. automobil i bicikli za turiste na otoku) -turisti veće platežne moći -smanjiti prenapučenost -prepoznatljivost -golf tijekom cijele godine

Izvor: Vlastita izrada studenta

U Hrvatskoj je unazad 20-ak godina trajalo razdoblje divlje gradnje i apartmanizacije. Veoma razvijen sezonski i kupališni turizam na Jadranskoj obali prouzročio je masovne dolaske turista u ljetnim mjesecima, što po proračun ima pozitivne ali na prirodu negativne učinke. Obzirom na trenutno stanje u svijetu, globalno zatopljenje je postalo svakodnevna tema.

Ekoturizam je trenutno u Hrvatskoj tek u začetku, jer se ne raspolaže sa znatnim brojem smještajnih kapaciteta koje se u svijetu nameće, kada se govori o ekoturizmu. Trenutno turisti koji posjećuju potencijalne ekološke destinacije zapravo moraju odsjedati u klasičnim hotelima i apartmanima. Mnogi su uzroci slabe rasprostranjenosti ekoturizma, a to je problem niske profitabilnosti ekoturizma, neznanje, te nerazumijevanje korisnosti takvog oblika turizma. Iz tog razloga, u Hrvatskoj postoji trend povezivanja ekoturizma s drugim oblicima turizma. Obzirom da u Hrvatskoj trenutno prevladava isključivo ljetni kupališni turizam, turistima se želi proširiti vidike te što više produljiti turističku sezonu, na način da se uređuju pješačke i biciklističke staze u šumama ili uz plaže, obnavljaju se kulturno-povijesni spomenici, napuštene kuće i cijela sela se obnavljaju i preuređuju na tradicionalan način, te se iste koriste kao kuće za odmor, oživljavaju se stare tradicije, obrti i običaji. Kada bi se ekoturizam ubrzano razvijao u Hrvatskoj, može donijeti nove razvojne prilike, a posebno u seoskim sredinama, na brdskim područjima i sličnima, gdje su suočeni s demografskim, ekonomskim i drugim problemima. Za cjelokupni i ubrzani razvoj ekoturizma potrebno je podizanje ekološke svijesti, bez da se samo bazira na zaštićena područja, već kako bi se općenito poboljšala kvaliteta života za svakoga. Za Hrvatsku je trenutno najbitnije da se adekvatno i odlučno angažira oko zaštite prirode, te kvalitetno organizira strateško upravljanje i da gospodari u skladu s konceptom održivog razvoja.

Zaštićena područja posjeduju izniman potencijal za razvoj ekoturizma, koji predstavlja budućnost turizma. No, razvoj bilo koje vrste turizma u zaštićenim područjima ima koristi koliko i štete, a ti efekti su u međusobnom odnosu na različite načine. Kada raspravljamo o smjernicama za budući razvoj ekoturizma u zaštićenim područjima, posebna pažnja se mora obratiti na to da je masovnost negativna za zaštićena područja, na što ukazuje trenutna situacija na Plitvicama. Ekoturizam se treba razvijati, ali u granicama kada ne dolazi do uništavanja okoliša. Trenutno u zaštićenim područjima u Hrvatskoj ne postoje adekvatni smještajni kapaciteti koji se grade u skladu s prirodom na način da energiju crpe iz prirode od vjetra, rijeka ili sunca. Strateškim planiranjem izgradnje ovakvih zelenih ili eko hotela privukli bi se novi oblici turista, kojima je trenutno najvažniji odnos čovjeka prema prirodi. Zagađenje okoliša je jedan od najvećih problema modernog doba te je važno da se što prije zaustavi degradacija prirode i da se nauči živjeti u skladu s njom.

Nacionalni park Brijuni spadaju pod visoko zaštićena područja u kojima se iznimna važnost pridaje brizi i očuvanju okoliša. U radu je već navedeno kako su se ondje kroz povijest mijenjali vladari, kako je nastao trenutni izgled otočja, te kako se godinama brinulo o očuvanju autentičnosti. Turisti koji posjećuju Brijune u ponudi imaju električni automobil i

bicikle za razgled otoka. Na otoku Veliki Brijun, gdje odsjedaju gosti, velika se važnost posvećuje čistoći okoliša, očuvanju biljaka i zelenila, te povezanosti čovjeka s prirodom. Sve rekreacijske ponude na otoku su prilagođene da se ne narušava sklad sa životinjama. Jedini problem koji se može javiti u budućim smjernicama za razvoj ekoturizma je moguća masovnost turista na tako malom otočju.

6. ZAKLJUČAK

Turizam je iznimno važna komponenta nacionalnih gospodarstava mnogih zemalja. Ekoturizam predstavlja budućnost svjetskog turizma. Definira se prema TIES-u (The International Ecotourism Society) i UNWTO-u (United Nations World Tourism Organization), te je prema tome i analiziran u završnom radu.

Osnovni ciljevi ekoturizma su svesti na minimum negativne utjecaje na mjesto koje se posjećuje i pridonjeti održivom razvoju cijelog područja i lokalne zajednice, te stvoriti svijest o očuvanju okoliša među lokalnim stanovništvom i turistima. Sudionik ekoturizma je ekoturist, a spektar ekoloških turističkih aktivnosti može varirati od tzv. „tvrdih“ (hard) do tzv. „mekih“ (soft) aktivnosti.

Turizam u zaštićenim područjima je jedan od najperspektivnijih oblika turizma na području Hrvatske. Zaštićena područja na kojima se razvija ekoturizam su nacionalni parkovi, parkovi prirode, te zaštićeni rezervati.

Analizom tržišta vidljivo je kako je ekoturizam sve traženiji oblik turizma u svijetu, ali i u Hrvatskoj. Turisti sve više potražuju lokacije koje su ekološki čiste, gdje bi proveli svoj odmor na otvorenom, daleko od gradske buke i užurbanosti. Analizom posjetitelja vidljivo je kako su 70-80% stranci, a ostalo su domaći turisti, te kako se najviše turističkih kretanja ostvaruje tijekom ljetne sezone, od svibnja do listopada. Konstantan rast posjeta turista je zabilježen u svim nacionalnim parkovima Republike Hrvatske što je rezultat globalnog trenda o interesu za posjet zaštićenim područjima. Najposjećeniji nacionalni parkovi su Plitvice i Krka, sa preko milijun posjetitelja godišnje.

Nacionalni park Brijuni su skupina od 14 otoka smještenih uz zapadni dio istarske obale, sjeverozapadno od grada Pule. Nacionalnim parkom su proglašeni 1983.godine. U svijetu su prepoznatljivi kao prvi golf-resort. Idealni su za turiste koji žele svoj odmor provesti aktivno i u prirodi. Posjetiteljima se nudi obilazak otoka na biciklu, bogata sportska ponuda, kupanje u mnogim uvalama otočja, ostatci povijesnih građevina, safari park, ugodan smještaj, te gostoljubivi domaćini.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Bakan R., Jaković B.: **Ekoturizam – autorizirana predavanja i primjeri vježbi**, Elektroničko izdanje, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici, Virovitica, 2015.
2. Begović V., Schrunk I.: **Brijuni – prošlost, graditeljstvo, kulturna baština**, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
3. Bilen M.: **Turizam i okoliš – Ekonomsko-geografski pristup izučavanju problematike**, Mikrorad, Zagreb, 2011.
4. Bralić I.: **Hrvatski nacionalni parkovi**, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
5. Bralić I.: **Nacionalni parkovi Hrvatske**, Školska knjiga Zagreb; Državna uprava za zaštitu kulture i prirodne baštine, Zagreb, 1995.
6. Čorak S., Mikačić V.: **Hrvatski turizam – plavo, bijelo, zeleno**, Institut za turizam, Zagreb, 2006.
7. Demonja D., Ružić P.: **Ruralni turizam u Hrvatskoj – s primjerima dobre prakse i europskim iskustvima**, Meridijani, Zagreb 2010.
8. Müller H.: **Turizam i ekologija – povezanost i područja djelovanja**, Masmedia, Zagreb, 2004.
9. Pelivan A., **Vodič kroz prirodne ljepote u Hrvatskoj**, Ekološki glasnik, Donja Lomnica 1998.
10. Radović J. i dr., **Biološka raznolikost Hrvatske**, Državni zavod za zaštitu prirode, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Zagreb, 2009.

Ostali izvori:

1. Zakon o zaštiti prirode, <https://narodne-novine.nn.hr> , (18.11.2019.)
2. UNWTO, <https://ecotourism-and-protected-areas> (14.11.2019.)
3. TIES, <https://ecotourism.org/category/ecotourism> (14.11.2019.)
4. Unesco, <https://en.unesco.org> (18.11.2019.)
5. Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, <http://www.haop.hr/zasticena-podrucja-u-rh>, (19.11.2019.)
6. Nacionalni park Brijuni, <https://www.np-brijuni.hr/>, (26.11.2019.)
7. Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, <http://www.haop.hr/hr/zasticena-podrucja-u-rh>, (23.11.2019.)

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Površine zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj	9
Tablica 2.: Redoslijed osnivanja NP u HR.....	10
Tablica 3.: Redoslijed osnivanja PP u HR	10
Tablica 4.: SWOT analiza ekoturizma u Republici Hrvatskoj.....	12
Tablica 5.: Usporedba nacionalnih parkova	40
Tablica 6.:Smjernice za budući razvoj ekoturizma	43

POPIS SLIKA

Slika 1.: Plava zastava.....	14
Slika 2.: Nacionalni parkovi i parkovi prirode u Hrvatskoj	16
Slike 3. i 4.: Bijele i Samarske stijene te Hajdučki i Rožanski kukovi na Velebitu.....	21
Slike 5. i 6.: Ornitološki rezervat na otoku Cresu i Bjeloglavi supovi u rezervatu.....	22
Slika 7.: Nacionalni park Brijuni.....	29
Slika 8.: Paul Kupelwieser i Brijuni.....	32
Slika 9. i 10.: Josip Broz Tito na Brijunima.....	33
Slike 11.,12. i 13.: Biljni svijet na Brijunima.....	35
Slike 14.,15.,16. i 17.: Životinje na Brijunskom otočju	36
Slike 18. i 19.: Golf tereni u Nacionalnom parku Brijuni	39
Slike 21.,22. i 23.: Nacionalni parkovi Mljet, Kornati i Brijuni	41

POPIS GRAFOVA

Graf 1.: Posjećenost NP Risnjak	23
Graf 2.: Posjećenost NP Mljet.....	24
Graf 3.: Posjećenost NP Krka	24
Graf 4.: Posjećenost NP Paklenica	25
Graf 5.: Posjećenost NP Sjeverni Velebit	25
Graf 6.: Posjećenost NP Brijuni	26
Graf 7.: Posjećenost NP Kornati	26
Graf 8.: Posjećenost NP Plitvička jezera.....	27